

2022Z13168   **Beleidsnota ‘Doen waar Nederland goed in is’**

nr.   **Lijst van vragen en antwoorden**

Vastgesteld (*wordt door griffie ingevuld als antwoorden er zijn*)

De vaste commissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking heeft een aantal vragen voorgelegd aan de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over de **Beleidsnota ‘Doen waar Nederland goed in is’ (2022Z13168)**.

De daarop door de XXX gegeven antwoorden zijn hierbij afgedrukt.

Voorzitter van de commissie,
Wuite

Adjunct-griffier van de commissie,
Prenger

Nr	Vraag	Bijl age	Blz. (van)	t/m
1	Klopt het dat de SDG-toets (onderdeel van het Integraal Afwegingskader – IAK) werd toegepast op al het nieuwe handelsbeleid en bijbehorende instrumenten in het afgelopen jaar, om de bijdrage aan alle SDG’s te onderzoeken? Indien ja, wat zijn de geleerde lessen? Indien nee, bent u van plan om dit tijdens de huidige kabinetsperiode wel te doen, conform de eisen van de Tweede Kamer en de afspraken in het IAK.			

Antwoord

Het Integraal Afwegingskader (IAK), inclusief de SDG-toets, is van toepassing op alle nieuwe voorstellen voor beleid, wet- en regelgeving van de Rijksoverheid. Er is afgelopen jaar geen nieuw beleid of regelgeving aan het parlement voorgelegd op handelsbeleid waarop het IAK van toepassing zou zijn.

De bijdrage van het Nederlands bedrijfsleven aan het behalen van de SDG’s maakt reeds deel uit van het beleid en de bredere gestelde eisen rond internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO). Bedrijven moeten voldoen aan IMVO-voorwaarden om in aanmerking te komen voor het handelsinstrumentarium (inclusief deelname aan handelsmissies).

Ook in de huidige kabinetsperiode zal het kabinet bedrijven actief ondersteunen bij het toepassen van IMVO. Zo wordt een IMVO-steunpunt voor bedrijven opgericht en ontwikkelt het kabinet een nieuwe vorm van sectorale samenwerking. Het kabinet bevordert IMVO-wetgeving in Europees verband en voert daarnaast nationale wetgeving in. Deze processen lopen zoveel mogelijk parallel.

2	Hoeveel procent van de ODA-gelden komen direct ten goede aan het bedrijfsleven?			
---	---	--	--	--

Antwoord

BZ kiest de partner waarmee het desbetreffende beleidsdoel naar verwachting het beste kan worden bereikt. Achteraf is duidelijk via welk kanaal is gefinancierd.

In 2021 ging 15,7% van de ODA-uitgaven van BHOS naar activiteiten in samenwerking met het bedrijfsleven en naar activiteiten die ten goede kwamen aan het ondernemingsklimaat. Deze activiteiten kunnen uit verschillende vormen bestaan:

- **Ondersteuning van buitenlandse bedrijven die handel drijven met of investeren in ontwikkelingslanden, gericht op duurzame economische ontwikkeling in deze landen.**
- **Uitvoering van ontwikkelingsprojecten door buitenlandse (inclusief Nederlandse) bedrijven waar hun kennis en kunde het beste aansluit bij de vraag.**
- **Dialogo aangaan met de lokale overheid ten behoeve van het versterken van het ondernemingsklimaat, bijvoorbeeld door betere wet- en regelgeving.**
- **Samenwerken met lokale bedrijven aan nieuwe, ontwikkelingsrelevante verdienmodellen.**
- **Ondersteunen van overheden met project- en beleidsontwikkeling in sectoren waar Nederland meerwaarde te leveren heeft.**

De berekening van het percentage toerekening aan het bedrijfsleven is dit jaar aangescherpt. Naar aanleiding van een grotere focus op ontwikkelingssamenwerking via het bedrijfsleven zijn de activiteiten die onder het kanaal bedrijfsleven vallen, opnieuw bekeken en is de berekening geactualiseerd.

- 3 Wat zijn overwegingen om ODA-gelden, die niet bedoeld zijn voor Nederlandse commerciële doeleinden, door bedrijven te laten spenderen terwijl de IOB-evaluatie over artikel 1 de positieve impact op de ODA-doelen armoedebestrijding, klimaatdoelen en mensenrechten niet heeft gevonden?

Antwoord

De ODA-gelden uit artikel 1 zijn inderdaad niet bedoeld voor Nederlandse commerciële doeleinden en worden daar ook niet aan besteed. Deze ODA-middelen worden ingezet ten behoeve van private sectorontwikkeling in ontwikkelingslanden en ten behoeve van de gecombineerde inzet op ontwikkelingssamenwerking, handel en investeringen. Dit kan met bedrijven, ngo's, kennisinstellingen (inclusief Nederlandse) en multilaterale organisaties, al naar gelang wat het meest effectief is.

De IOB-evaluatie over artikel 1 gaat uitgebreid in op de wijze waarop hier de afgelopen jaren invulling aan is gegeven en de resultaten ervan. De IOB concludeert dat met het beleid en de programma's ter versterking van het ondernemingsklimaat in ontwikkelingslanden de korte termijn doelen worden behaald, maar dat onbekend is of daarmee ook de ontwikkelingsdoelen op lange termijn worden gehaald. Dit laatste komt namelijk niet voldoende naar voren in evaluaties, vooral door beperkte monitoring- en evaluatiesystemen en door een focus op korte termijnresultaten als gevolg van verantwoordingsdrang, aldus de IOB. De IOB doet ook aanbevelingen hoe het beter kan, zoals het versterken van monitoring, evaluatie en leren in de organisatie, meer sturing op synergie en coherentie tussen hulp en handel en meer sturing op lange termijn impactdoelen. Op pagina 58 van de nota staat hoe deze aanbevelingen worden ingebed in het BHOS-beleid. Met inachtneming van deze aanbevelingen wordt de gecombineerde inzet op ontwikkelingssamenwerking, handel en investeringen gecontinueerd. Waarbij tevens, conform door uw Kamer aangenomen moties¹, de kennis en kunde van Nederlandse bedrijven beter zal worden benut bij het bereiken van ontwikkelingsdoelstellingen door hen - waar relevant - als partner in ontwikkeling in te zetten. Zo werken we met bedrijven in de cacao-

---

¹ (gewijzigde) motie Van Haga (Kamerstuk 35 000-XVII nr. 67 dd. 4 juni 2019) en de motie Weverling (35 570-XVII, nr. 17 dd. 2 december 2020).

sector samen om te komen tot een leefbaar loon en een einde aan ontbossing en kinderarbeid in deze sector.

- 4 Op welke manieren ondersteunt u op dit moment de activiteiten van Nederlandse zadenbedrijven (financieel en niet-financieel) in het buitenland?

Antwoord

Nederlandse zaadbedrijven hebben unieke kennis en kunde die aansluit bij de vraag in ontwikkelingslanden. Het kabinet ondersteunt daarom SeedNL, een publiek privaat partnerschap gericht op het versterken van de zaadsector in lage- en middeninkomenslanden. Via SeedNL zijn Nederlandse zaadbedrijven direct betrokken bij partnerschappen en projecten op het gebied van de zaadsector, bijvoorbeeld via het *Ethiopia-Netherlands Seed Partnership* en het *Nigeria-Netherlands Seed Partnership*. Daarnaast financieren ambassades programma's in de zaaizaadsector met betrokkenheid van het (Nederlandse) bedrijfsleven, bijvoorbeeld het *Integrated Seed Sector Development (ISSD)* project in de Sahel.

Tevens staat het bredere handels - en financieringsinstrumentarium open voor Nederlandse bedrijven met export- en investeringsambities over de grens. Zaadbedrijven kunnen hier gebruik van maken. Voorbeelden zijn door de Rijksoverheid georganiseerde uitgaande en inkomende economische missies, het *Partners for International Business (PIB)* programma, het *Dutch Good Growth Fund*, de *Sustainable Development Goals* Partnerschap faciliteit (ODA) en het *Dutch Trade and Investment Fund* (non-ODA). Ook het kernkapitaal van *Invest International* staat open voor Nederlandse zaadbedrijven met een financieringsbehoefte voor activiteiten in het buitenland.

- 5 Wat wordt de budgettaire verdeling tussen handelsinstrumenten, ontwikkelingssamenwerking en instrumenten die de combinatie zoeken? Hoeveel daarvan wordt gereserveerd ten behoeve van het bedrijfsleven?

Antwoord

De ramingen voor de budgettaire verdeling binnen begrotingsartikel 1 tussen handelsinstrumenten, ontwikkelingssamenwerking en instrumenten die de combinatie zoeken zien er als volgt uit:

Bedrag x EUR miljoen	2023	2024	2025	2026	2027
Handelsinstrumenten (1.1 en 1.2)	117	117	114	115	115
waarvan ODA (binnen artikel 1.1)	19.1	19.1	19.1	19.1	19.1
Private-sectorontwikkeling (1.3)	384	367	380	380	381
waarvan combinatie handel, investeringen en OS	84	115	125	125	190

Alleen de uit begrotingsartikelen 1.1 en 1.2 gefinancierde non-ODA handelsinstrumenten zijn gereserveerd ten behoeve van het (Nederlands) bedrijfsleven.

Bij de ODA-inzet op private sectorontwikkeling kiest BZ de partner waarmee het desbetreffende beleidsdoel naar verwachting het beste kan worden bereikt. Achteraf is duidelijk via welk kanaal is gefinancierd. Zo is in 2021 15,7% van de ODA-uitgaven van BHOS naar activiteiten in samenwerking met het (lokaal en buitenlands, inclusief Nederlands) bedrijfsleven en naar activiteiten die ten goede

kwamen aan het ondernemingsklimaat gegaan. Zie ook het antwoord op vraag 2. In 2021 ging 49,4% van de ODA-uitgaven van BHOS naar multilaterale organisaties, 3,9% naar kennisinstellingen en 24,7% naar het maatschappelijk middenveld.

Bij nadere uitwerking van de intensiveringsmiddelen kunnen bedragen vanuit artikelonderdeel 1.3 worden verschoven naar artikelonderdeel 1.1.

6 Hoe wordt de financiering naar de Dutch Relief Alliance gecontroleerd?

Antwoord

De *Dutch Relief Alliance* (DRA) dient elk jaar een geconsolideerd jaarplan in voor langdurige *Joint Responses*, dat door het ministerie wordt beoordeeld. Daarnaast levert de DRA een jaarlijks geconsolideerd inhoudelijk en financieel rapport in bij het ministerie. Hierin worden de resultaten en bestedingen van het afgelopen jaar opgenomen en toegelicht.

Bovendien is een externe audit over elke DRA *Joint Response* vereist. De uitkomsten daarvan worden meegeleverd met de jaarlijkse inhoudelijke en financiële rapportage.

Naast de controle van rapportages en externe audits worden programma's bezocht, voor de monitoring van de voortgang en resultaten van de projecten. Tevens is er zeer regelmatig overleg (formeel en informeel) tussen DRA partners, het ministerie en posten.

De resultaten van de DRA worden opgenomen in de jaarlijkse OS resultatenrapportage, die in het voorjaar met de Kamer wordt gedeeld.

7 Hoe heeft de oorlog in Oekraïne de huidige beleidsnotitie beïnvloed?

Antwoord

De Russische agressie-oorlog in Oekraïne is nog gaande, maar heeft nu al een ingrijpende impact op mondiaal niveau, van veranderende geopolitieke verhoudingen tot de sociaaleconomische impact van de oorlog. De BHOS-nota neemt deze veranderende context mee. Zo raakt de oorlog in Oekraïne de wereldhandel en zorgt voor allerlei verstoringen in toeleverings- en waardeketens. Hierdoor stijgen bijvoorbeeld de energie- en voedselprijzen en ontstaan vragen over de leveringszekerheid van gas. Daarmee onderstreept de oorlog in Oekraïne het belang van beleid gericht op het mitigeren van de risico's van strategische afhankelijkheden. In ontwikkelingslanden zijn vooral de sterk gestegen prijzen van voedsel, energie en kunstmest een enorme uitdaging – zowel op macro-economisch niveau als voor individuele huishoudens. Het kabinet zet zich er voor in deze consequenties van de oorlog te mitigeren. Daartoe investeert Nederland extra in voedselzekerheid in een aantal landen.

De situatie in Oekraïne zelf heeft ook geleid tot aanpassingen van beleid. Het kabinet heeft er, gezien de situatie, expliciet voor gekozen om Oekraïne toe te voegen aan de combinatielanden lijst. Dit maakt dat het gehele instrumentarium voor combinatielanden beschikbaar komt voor Oekraïne. Zoals bekend geeft het kabinet gehoor aan diverse hulpverzoeken vanuit Oekraïne, inclusief humanitaire hulp en macro-economische steun via multilaterale instellingen. Hierover is uw

Kamer geïnformeerd op 17 mei jl.², 7 juni jl.³ en 6 juli jl.⁴ Tijdens mijn bezoek aan Kyiv op 22 augustus jl., samen met de minister van Defensie, heb ik benadrukt dat Nederland Oekraïne actief zal ondersteunen bij het herstel en de wederopbouw. Daarbij is o.a. ook extra steun aangekondigd voor ontmining, voor infrastructuurprogramma's via het bedrijfsleven, voor het tegengaan van geweld tegen vrouwen en voor het ontwikkelen van wederopbouwplannen voor Cherson, Odessa en Mykolaiv.⁵

Ook is uit het budget voor Opvang in de Regio EUR 10 miljoen ondersteuning geboden aan Moldavië bij het opvangen van vluchtelingen uit Oekraïne.

- 8 Hoe wordt integraal gecontroleerd op naleving van mensenrechten binnen het BuHa-OS beleid?

Antwoord

Ambassades spelen een belangrijke rol in de monitoring op de naleving van mensenrechten in een specifiek land. Via het onderhouden van een actief netwerk van en contacten met mensenrechtenverdedigers, journalisten en maatschappelijke organisaties worden ontwikkelingen op het terrein van mensenrechten gevolgd. Bij signalen van mensenrechtenschendingen worden deze in contacten met autoriteiten van het betreffende land aangekaart. Ook tijdens bezoeken van bijvoorbeeld de mensenrechten-ambassadeur of gedurende handelsmissies wordt de bevordering en naleving van mensenrechten aangekaart. Naast deze bilaterale inzet, wordt ook in EU en VN verband en via regionale organisaties zoals de Afrikaanse Unie (AU) en de *Organization of American States* (OAS), aandacht gevraagd op de naleving van de mensenrechten. Instrumenten die hierbij behulpzaam zijn, zijn de zogenaamde *Universal Periodic Reviews* (UPR) die besproken worden tijdens de sessies van de Mensenrechtenraad.

- 9 Zal u zich in het beleid ook inspannen om in publiek-private samenwerking de complementaire rol van kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties een plek te geven?

1

Antwoord

Het kabinet is van mening dat slimme samenwerkingsverbanden tussen de overheid, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven transitie zoals digitalisering en verduurzaming kunnen versnellen en verbeteren. Niet voor niets is de slogan van *Netherlands Branding* dan ook: "*Solving global challenges together*". Dat is ook de essentie van publiek-private samenwerking (PPS). Doordat zowel private als publieke partijen kennis en kunde inbrengen kan de kracht van Nederland effectief worden ingezet daar waar de impact en het duurzame (verdien)potentieel het grootst is. Naast deze triple helix PPS samenwerking wordt ook de *Dutch-Diamond* methode ingezet, waarbij de maatschappelijke organisaties en lokale gemeenschappen aan deze samenwerking worden

² Kamerstukken II, 2021-2022, 2022Z09564

³ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/06/07/kamerbrief-overzicht-aan-oekraïne-toegezegde-financiële-steun>

⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2022/07/06/kamerbrief-inzake-stand-van-zaken-oekraïne/kamerbrief-inzake-stand-van-zaken-oekraïne.pdf>

⁵ [Kamerbrief bezoek ministers aan Oekraïne op 22 augustus 2022 | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#) (Kamerstuk 2022D33796)

toegevoegd. Een voorbeeld is het *SEED NL* programma van de Wageningen Universiteit (WUR) met zaadbedrijven en Oxfam in landen als Ethiopië en Nigeria. Ook richten vier strategische partnerschappen van ngo's zich op diverse ketens en ketenactoren. Voorbeelden zijn het STITCH-consortium gericht op de textielsector met een belangrijke rol voor vakbonden en het *Reclaim Sustainability!* consortium van Solidaridad dat zich richt op diverse waardeketens.

Maatschappelijke organisaties zijn belangrijke spelers als het gaat om kennis vergaren, bewaren en delen. Zij weten vaak wat zich afspeelt in de haarvaten van de samenleving en hebben vaak ook specialistische kennis op voor Nederland belangrijke thema's in huis. In het bijzonder voor de zogeheten combinatielanden verkennen wij hoe deze actoren nog nauwer te betrekken binnen de publiek-private samenwerking.

- 10 Komt de inzet op MHPSS terug in de nog te ontvangen internationale gezondheidsstrategie genoemd op pagina 3? Wordt mentale gezondheid daarin op gelijke voet met, en als voorwaarde voor, fysieke gezondheid gezet? 3

Antwoord

Op dit moment wordt de internationale gezondheidsstrategie verder uitgewerkt, waarin de rijksbrede prioriteiten op het terrein van *Global Health* worden gespecificeerd.

- 11 Bent u van plan om (nieuwe) financiële instrumenten in te zetten om succesvolle publiek private samenwerkingen op het gebied van grensoverschrijdende uitdagingen te stimuleren? 3

Antwoord

Publiek-private samenwerking vormt een belangrijk instrument om gedeelde, mondiale uitdagingen aan te pakken in samenwerking met onze internationale partners. Dat geldt zowel op het gebied van handels- en investeringsbevordering alsook op het gebied van ontwikkelingssamenwerking.. Het kabinet blijft dit actief stimuleren en heeft hiervoor een breed scala aan instrumenten beschikbaar. Deze vorm van publiek-private samenwerking zal vanuit het bestaande instrumentarium worden gestimuleerd. Zo wordt meerjarig publiek-privaat samengewerkt op het gebied van duurzame mobiliteit in Duitsland met financiële ondersteuning van het handelsinstrumentarium.

- 12 Is de investering in de kruisbestuiving tussen handel en ontwikkelingssamenwerking olopend tot 190 miljoen euro structureel DAC-able? Zo nee, heeft deze structurele investering van 190 miljoen een negatieve invloed op het behalen van de ODA-norm? Zo ja, kan uitgelegd worden waarom het DAC-able is? 5

Antwoord

De structurele investering van EUR 190 miljoen voor de kruisbestuiving tussen handel en ontwikkelingssamenwerking voldoet aan de voorwaarden van OESO-DAC voor ODA-uitgaven en heeft een positieve invloed op de ODA-prestatie. Doel is het stimuleren van werkgelegenheid en duurzame economische groei in deze landen. Een voorbeeld van een dergelijke investering is het FoodTechAfrica project in Oost-Afrika. In dit publiek-private partnerschap werken maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen als de Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek en het *Kenya Marine and Fisheries Research Institute* samen met bedrijven als Ottevanger en

verschillende Afrikaanse viskwekerijen aan de verbetering van kweekvis die belangrijk is voor voedselzekerheid. Doordat deze verschillende partijen samenwerkten is de hele keten van visvoer, kweekvis, visverwerking, visopslag en marketing verbeterd.

- 13 Kan de structurele investering van 190 miljoen voor de kruisbestuiving tussen handel en ontwikkelingssamenwerking nader worden onderbouwd waar de middelen precies voor zijn bedoeld?

5

Antwoord

Zoals de tabel op pagina 54 van de nota aangeeft is de investering van EUR 190 miljoen de raming voor de jaren 2027 en verder. Voor 2023 is er EUR 84 miljoen begroot voor de combinatie handel, investeringen en OS. In de tussentijdse jaren loopt dit op tot EUR 190 miljoen. Deze middelen zullen worden ingezet voor private sector ontwikkeling in ontwikkelingslanden ten behoeve van gecombineerde inzet op ontwikkelingssamenwerking, handel en investeringen. Dit kan met bedrijven, ngo's, kennisinstellingen en multilaterale organisaties, al naar gelang wat het meest effectief is. Daarbij worden vier doelen nagestreefd:

1. *Impact op verduurzaming en digitalisering door publiek-private samenwerking in de zogeheten combinatielanden*

In de 14 combinatielanden worden Nederlandse bedrijven, ngo's en kennisinstellingen actief meegenomen als partner in ontwikkeling, waarmee bijgedragen wordt aan private-sectorontwikkeling, in het bijzonder aan de twee transitie naar digitalisering en verduurzaming. Een veelbelovend voorstel voor deze aanpak is het *integrated solar solutions* initiatief in Nigeria. Slechts 60% van de Nigerianen heeft (onbetrouwbare) toegang tot energie en velen zijn afhankelijk van dieselgeneratoren. Een cluster van gespecialiseerde Nederlandse bedrijven, waarvan een deel al op kleine schaal succesvol is in Nigeria, wil hier verbetering in brengen door meer te investeren in de ontwikkeling van de zonne-energie sector in ruraal Nigeria. Een parallelle inzet om meer Nigeriaanse installateurs te helpen opleiden en het Nigeriaanse stimuleringsbeleid voor zonne-energie te verbeteren, zou Nederlandse en Nigeriaanse partners in deze sector belangrijke ruggensteun kunnen geven. Dit resulteert in economische kansen, werkgelegenheid en in betere beschikbaarheid van schone en betrouwbare energie, wat weer een belangrijke randvoorwaarde is voor de verdere groei van lokale bedrijvigheid.

2. *Vergroening financieringsinstrumenten*

Met Nederlandse kennis en kunde wordt gewerkt aan innovatieve oplossingen voor verduurzamings-vraagstukken met als specifiek doel het verminderen van het tekort aan financierbare projecten voor deze vraagstukken en het creëren van werkgelegenheid.

3. *Handelscoherentie*

Werken aan een ruimhartig Algemeen Preferentieel Stelsel, het verduurzamen van mondiale handelsketens en IMVO-wetgeving, en het versterken en verduurzamen van de interne markt in Afrika, met het oog op duurzame economische groei en banen.

4. *Innovatieve financiering*

Bijdragen aan het mobiliseren van private financiering op schaal om het SDG-financieringsgat (inclusief klimaat) te helpen dichten. Deze financiering is gericht op innovaties om de financiële markten beter te laten werken voor dit doel.

De nadere focus van de investering voor de kruisbestuiving tussen handel en ontwikkelingssamenwerking wordt bepaald in de nieuwe meerjarige strategische plannen voor deze landen. Deze worden door de ambassades voorbereid in nauw overleg met betrokken departementen en private partners. Met de middelen kunnen de ambassades consortia, handelsmissies, haalbaarheidsstudies, innovaties, projectontwikkeling en *twinning* projecten (co-)financieren. Afhankelijk van de keuzes in de meerjarige strategische landenplannen kan het ook gaan om zaken als het versterken van vakbonden, werkgeversorganisaties en sociale dialoog, het wegnemen van handelsbarrières, het verbeteren van toegang tot financiering of investeringen in fysieke en institutionele infrastructuur. Kortom, het versterken van het ondernemingsklimaat als randvoorwaarde voor handel, investeringen en private-sectorontwikkeling.

- 14 Wat is het beleid aangaande ‘shift the power’ op handelsgebied, gezien de zeggenschap in Nederlandse handel klein is voor lokale gemeenschappen, vrouwengroepen en organisaties? 5

Antwoord

Nederland steunt een krachtig, onafhankelijk maatschappelijk middenveld wereldwijd als onderdeel van haar bijdrage aan inclusieve, duurzame ontwikkeling. Het beleidskader Versterking Maatschappelijk Middenveld (VMM) zet in op meer zeggenschap van m.n. lokale gemeenschappen en Zuidelijke organisaties t.b.v. meer gelijkwaardige relaties en om het onderhandelingsvermogen van lokale maatschappelijke organisaties te vergroten. Verschillende van deze partnerschappen zijn specifiek gericht op verduurzaming van handelsketens en hebben tot doel lokale organisaties beter in staat te stellen om politieke en economische actoren, inclusief Nederlandse handelsactoren, ter verantwoording te roepen. Daarnaast richt het feministisch buitenlandbeleid (FBB) van het kabinet zich o.a. op het actief betrekken van vrouwen en gemarginaliseerde groepen bij beleidsvorming, het onderzoeken van negatieve effecten en zorgen dat instrumenten ten goede komen aan vrouwen. Dit betreft ook handelsbeleid en de Nederlandse inzet om ontwikkelingslanden te ondersteunen in hun handelsagenda, waarbij *Womens’ Economic Empowerment* een prioriteit is.

- 15 Wordt aan het bedrijfsleven die ODA gelden ontvangen dezelfde relevante eisen aangaande monitoring en VOG+ gevraagd als aan het maatschappelijk middenveld? 5

Antwoord

Regels voor ngo’s en bedrijven zijn niet met elkaar te vergelijken. Op bedrijven zijn anders dan op ngo’s uitgebreide *due diligence* vooraf en controle tijdens de uitvoering, zoals beschreven in de BHOS-nota, ook van toepassing. Dit betreft onder meer IMVO-criteria.

- 16 Op welke manier gaat van de Nederlandse kennisinstellingen gebruik gemaakt worden om van de kruisbestuiving tussen handel en ontwikkelingssamenwerking een succes te maken? 5

Antwoord

Nederlandse bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties hebben de kennis en kunde in huis om een bijdrage te leveren aan de mondiale transitie op het gebied van duurzaamheid en digitalisering. Slimme samenwerkingsverbanden tussen publieke en private spelers kunnen (innovatieve) oplossingen voor deze transitie versnellen en versterken. Daar is Nederland goed in. De zogeheten

‘Dutch Diamond’ aanpak, waarbij de lokale kennis van maatschappelijke organisaties gekoppeld wordt aan de kunde van Nederlandse private sector, expertise van onze kennisinstellingen en makelaarsrol van de Nederlandse overheid, kan hier een belangrijke rol in spelen.

Om de kruisbestuiving tussen handel, investeringen en ontwikkelingssamenwerking mogelijk te maken gaat het kabinet in de 14 combinatielanden met extra budget en mensen de Nederlandse kennis en kunde koppelen aan lokale uitdagingen. Het postennetwerk en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) verbinden lokale belanghebbenden en het Nederlandse bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen om de kansen binnen de twee eerdergenoemde transitie te ontwikkelen. Op bestaande succesvolle initiatieven wordt voortgebouwd.

17 Krijgt kennis een specifieke organisatorische plaats binnen het ministerie?

5

Antwoord

Het ministerie is een kennisintensieve organisatie. Die kennis is zowel centraal als decentraal georganiseerd. Een centrale rol daarbij spelen de ‘Kennisgezant’ op het departement, de ‘Academie voor Internationale Betrekkingen’ (AIB) en de ‘Directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie’ (IOB). De Kennisgezant ziet toe op de verbinding met externe kennisorganisaties en op het interne kennismanagement. Deze functionaris is tevens decaan van de AIB. De academie functioneert als aanbieder (van leeractiviteiten), als platform (verbinden van kennis en collega’s) en als kompas (richting noodzakelijke leer- en ontwikkel trends). De academie biedt inmiddels jaarlijks meer dan 250 leeractiviteiten aan voor ruim 10.000 rijksbrede collega’s met internationale werkzaamheden. De IOB draagt als onafhankelijke evaluatiedienst actief kennis uit afkomstig uit monitorings- en evaluatieonderzoek om beleidsmakers goed onderbouwde keuzes te laten maken. Tot slot heeft het departement anderhalf jaar geleden besloten tot de ontwikkeling van ‘leerlijnen’ (kennis en vaardigheden die horen bij een specifieke functie) voor bepaalde functiegroepen en ‘kenniscans’ (inventarisatie aanwezige kennis) binnen directies. Op deze wijze wordt de aanwezige kennis rond bepaalde thema’s, zowel in Den Haag als op de posten, in kaart gebracht en geborgd.

18 Hoeveel fte wordt binnen het ministerie toegekend aan kennis?

5

Antwoord

Deze vraag kan niet kwantitatief worden beantwoord, omdat er geen fte’s specifiek worden geregistreerd onder de noemer ‘kennis’ in de personeelsadministratie. Zoals aangegeven in het antwoord op de vraag hierboven is BZ een kennisintensieve organisatie. Medewerkers in Den Haag en op de posten maken allen voor hun reguliere werkzaamheden gebruik van algemene en specialistische kennis. De organisatieonderdelen ‘Eenheid Strategische Advisering’ (ESA), ‘Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie’ (IOB) en ‘Academie voor Internationale Betrekkingen’ (AIB) die in het antwoord op vraag 17 worden genoemd hebben een centrale rol bij het organiseren en delen van kennis. Daarnaast beschikt bijna elke directie over een strategisch beleidsadviseur die eveneens een specifieke rol heeft bij het kennismanagement.

19 Hoeveel fte wordt binnen het ministerie toegekend aan interdepartementale samenwerking?

5

Antwoord

Deze vraag kan niet kwantitatief worden beantwoord, omdat er geen medewerkers worden aangenomen speciaal ‘voor interdepartementale samenwerking’ en medewerkers ook niet onder deze noemer terug te vinden zijn in de personeelsadministratie. In de praktijk zijn zeer veel BZ-medewerkers, op alle niveaus, een deel van hun tijd bezig met interdepartementale samenwerking, omdat in de complexe wereld van vandaag steeds meer thema’s betrokkenheid van meerdere departementen vergen (bijv. klimaat, voedselzekerheid, private-sectorontwikkeling, asiel en migratie, gezondheid). Dit geldt natuurlijk ook bij uitstek voor de BZ-medewerkers die zijn belast met EU-coördinatie en vaak ook voor medewerkers in tijdelijke *taskforces* zoals die voor wederopbouw Oekraïne, Economische Veiligheid, COVID-19 en de projectgroep Weeshuistoerisme.

20 Kan er een overzicht gegeven worden van kennisinstellingen (MBO, HBO en WO) en kennisinstututen die specifieke kennis, expertise en ervaring hebben die aansluit op de Nederlandse ontwikkelingsprioriteiten als voedselzekerheid, water, seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR), en rechtsstaatbevordering en in de algemene zin van de SDG’s?

5

Antwoord

Het ministerie van Buitenlandse Zaken werkt samen met een groot aantal kennisinstellingen zoals universiteiten, denktanks en kennisplatforms. Deze samenwerking neemt vele vormen aan, waaronder kenniscreatie, kennisdeling en kennisverspreiding. Onderzoeksactiviteiten dragen bij aan zowel beleidsontwikkeling als (verbetering van) beleidsuitvoering.

Kennispartners zijn onder meer De Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), Planbureau voor de Leefomgeving (PBL), Clingendael, The Hague Centre of Strategic Studies (HCSS), Wageningen University and Research (WUR), Universiteit Utrecht, Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV), Sociaal Cultureel Plan Bureau, IHE Delft, IRC, Commissie MER, de *Consultative Group on International Agricultural Research*, het *World Resources Institute* (WRI), *International Water & Sanitation Center*, de Erasmus Universiteit Rotterdam, Aeres Hogeschool, *HAN University of Applied Sciences* en Van Hall Larenstein. Deze lijst is zeker niet uitputtend, en ook uit de kennisnetwerken van uitvoeringsorganisaties wordt indirect veel kennis naar binnen gehaald.

Daarnaast benut en ondersteunt het ministerie vier kennisplatforms op het terrein van ontwikkelingssamenwerking, met elk een eigen thematische focus die aansluit op beleidsprioriteiten:

- [Security & Rule of Law](#): Onderzoekt nieuwe manieren om problemen aan te pakken op het gebied van veiligheid en de rechtsstaat. Hierbij richt het platform zich op gebieden die kwetsbaar zijn of door conflict worden beheerst.
- [Netherlands Food Partnership](#): Verbindt kennis van voedsel, voeding en voedselzekerheid met ondernemerschap, wetenschap, de maatschappij en beleid.
- [Netherlands Water Partnership](#) (Engelstalig): Een netwerk van plm. 180 internationaal georiënteerde Nederlandse organisaties die samenwerken aan het ontwikkelen van wereldwijde toekomstbestendige oplossingen in de watersector.

- **INCLUDE**: Een kennisplatform dat zich richt op inclusief ontwikkelingsbeleid.
- **Share-Net International**: Een kennisplatform dat zich richt op seksuele en reproductieve gezondheid en rechten.

Binnen deze platforms wordt met een veelheid aan uitvoeringsorganisaties en kennisinstellingen samengewerkt.

- 21 Met welke landen, inclusief transitlanden, wilt u migratiesamenwerkingen ontwikkelen/versterken? Worden de afspraken binnen deze samenwerkingen openbaar (gepubliceerd)? Zijn er criteria met betrekking tot landen met wie Nederland/EU migratiesamenwerkingen ontwikkelt c.q. versterkt (bijvoorbeeld legitieme regering, respect voor mensenrechten, naleven Vluchtelingen Verdrag)? Zijn deze criteria openbaar? 10

Antwoord

Het kabinet zet in op migratiepartnerschappen met belangrijke landen van herkomst en transit, voornamelijk in de regio's Noord-Afrika, Sub-Sahara Afrika en het Midden-Oosten, zowel bilateraal als in Europees verband. In enkele van deze landen dragen wij grootschalig bij aan opvang in de regio. In de keuze van landen voor migratiepartnerschappen wordt voortgebouwd op bestaande inspanningen om migratiesamenwerking te versterken. Bij de intensivering van de samenwerking met partnerlanden wordt er vanzelfsprekend rekening mee gehouden of samenwerking met de autoriteiten mogelijk en wenselijk is. Zoals genoemd in het coalitieakkoord zetten wij in op migratiepartnerschappen met derde landen 'die materieel voldoen aan de voorwaarden van het Vluchtelingenverdrag'. Daarbij moet worden opgemerkt dat migratiepartnerschappen juist ook de mogelijkheid bieden om derde landen te ondersteunen bij het verbeteren van de situatie en rechten van kwetsbare migranten. Zoals reeds aangekondigd in de 'Staat van Migratie', zal u later dit jaar een kamerbrief toegaan met meer gedetailleerde informatie over deze migratiepartnerschappen. De kamer zal ook daarna regelmatig op de hoogte worden gehouden van de voortgang op de partnerschappen.

- 22 Kan verduidelijkt worden hoe Nederlandse steun (al dan niet via de EU) bijdraagt/gaat bijdragen om de inhumane situatie van migranten en vluchtelingen in Libië te verbeteren? 10

Antwoord

De inspanningen van de EU in Libië, en de inzet van Nederland daarbinnen, zijn gericht op het tegengaan van irreguliere migratie, mensenhandel- en smokkel, het bieden van directe hulp aan en het beschermen van migranten en vluchtelingen die in Libië verblijven en het verbeteren van de behandeling van deze groep na ontschepping en in detentiecentra, het beëindigen van arbitraire detentie en het faciliteren van evacuatie van deze groep. Speciale aandacht gaat daarbij uit naar de onmiddellijke vrijlating van vrouwen en kinderen en het verzekeren van veilige toegang tot de detentiecentra voor humanitaire organisaties. Daarnaast zet de EU zich eveneens in om vrijwillige terugkeer uit Libië te faciliteren. Nederland financiert de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) voor het verlenen van (nood)hulp aan kwetsbare migranten, inclusief voedsel, gezondheidszorg en hulp bij het vinden van onderdak, en UNHCR voor het uitvoeren van procedures ter vaststelling van vluchtelingenstatus, evenals directe hulpverlening aan vluchtelingen en asielzoekers zoals voedsel. Nederland ondersteunt bovendien actief

het evacuatiemechanisme van UNHCR door het hervestigen van vluchtelingen die uit Libië zijn geëvacueerd naar de *Emergency Transfer Mechanisms* in Niger en Rwanda.

23 Kunt u een overzicht geven van EU en Nederlandse financiële en materiele bijdragen aan Libië en de Libische kustwacht (SAR operaties en opvang)?

10

Antwoord

De EU-steun aan Libië op het gebied van grensmanagement en opvang is voornamelijk afkomstig uit het *EU Trustfund for Africa* (EUTF) en bedraagt circa EUR 455 mln. sinds 2015. Met het gedeelte van deze fondsen dat is aangewend voor grensmanagement zijn 105 medewerkers van de kustwacht getraind op onderwerpen als navigatie en mensenrechten, 30 SUV's en 10 bussen geleverd en twee schepen gerepareerd. De verdeling van het volledige bedrag wordt uiteengezet op de EUTF-website.⁶ Het EUTF loopt af en de Commissie is voornemens steun voort te zetten onder het Nabuurschaps-, Ontwikkelings- en Internationale Samenwerkingsinstrument (NDICI).

De Nederlandse steun aan Libië gaat voornamelijk naar UNHCR (EUR 4,1 mln. voor 2020-2023) en IOM (EUR 2,2 mln. voor 2021-2022) voor directe hulpverlening aan vluchtelingen en migranten. Met de Nederlandse bijdrage (EUR 50.000, onderdeel van de hiervoor genoemde EUR 2,2 mln.) traint IOM Libische overheidsfunctionarissen op lokaal niveau op het gebied van *mental health and psychosocial support* (MHPSS) en *case management* van migranten. Hieronder valt bijvoorbeeld registratie en herkenning van signalen van mensenhandel bij personen. Ook geeft KMAR, in samenwerking met EUBAM, een serie van trainingen op het gebied van documentfraude aan Libische grensautoriteiten (EUR 400.000).

24 Wat is concreet de expertise die Nederland in huis heeft om landen weerbaarder en zelfredzamer te maken?

10

Antwoord

Eén van de kerndoelen van Nederlands ontwikkelingsbeleid is het bevorderen van zelfredzaamheid en weerbaarheid van mensen, gemeenschappen en landen. Dat geldt voor alle prioritaire thema's uit de BHOS-nota. Nederland zet in op de thema's waar ons land de meeste toegevoegde waarde heeft.

Zo richt Nederland zich bijvoorbeeld bij weerbaarheid tegen de gevolgen van klimaatverandering vooral op de thema's water en voedselzekerheid gezien de Nederlandse expertise in waterbeheer, drinkwater en sanitatie en duurzame landbouw. Ook heeft Nederland een meerwaarde op het gebied van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten. Met deze inzet worden gezondheidssystemen versterkt, en keuzevrijheid van met name vrouwen, meisjes en jongeren vergroot. Daarnaast wordt bijvoorbeeld Nederlandse belastingexpertise ingezet om de belastingopbrengsten in ontwikkelingslanden te verhogen. Dit vergroot de zelfredzaamheid van ontwikkelingslanden op het gebied van de financiering van publieke diensten zoals onderwijs en zorg. Op het gebied van vrede en veiligheid ontsluit Nederland onder andere de expertise van een breed netwerk van Nederlandse en internationale partners, gespecialiseerd in bijvoorbeeld MHPSS, inclusief bestuur of *transitional justice*, om direct en indirect lokaal maatschappelijk middenveld in landen te versterken. Dit is een belangrijke randvoorwaarde voor het creëren van open, inclusieve en weerbare samenlevingen.

⁶ https://ec.europa.eu/trustfundforafrica/sites/default/files/eutf_libya_en.pdf

- 25 Op basis van welke criteria zijn de 25 prioritaire landen voor handel geselecteerd? 17

Antwoord

De selectie van 25 prioritaire markten is tot stand gekomen door een weging van objectieve data over: de totale economische omvang van een markt (30%), de bilaterale handel tussen Nederland en die markt (60%) en de toegevoegde waarde van economische diplomatie (10%). Daarnaast zijn (geo)politieke trends en ontwikkelingen, veiligheid, innovatiekracht en samenwerking en inzet op verduurzaming meegenomen in de selectie van deze 25 markten.

- 26 Wordt er binnen de 25 prioritaire landen nog specifiek extra ingezet op bepaalde landen of op alle 25 landen even veel? 17

Antwoord

De specifieke inzet per prioriteitsmarkt is verschillend en afhankelijk van variabelen zoals de grootte van de markt, grootte van de handelstromen, aantal vertegenwoordigingen van Nederland ter plekke en actuele ontwikkelingen. Daarnaast speelt de inzet van georganiseerd bedrijfsleven en Topsectoren een rol.

- 27 Hoeveel procent van de quota die onder CETA gelden voor de import van Canadees varkensvlees en rundvlees wordt momenteel gevuld? Wat is de verwachte stijging van de invulling van de quota in aankomende jaren? 18

Antwoord

In 2019, 2020 en 2021 werd geen gebruik gemaakt van het tariefcontingent voor varkensvlees.

Voor rundvlees moet onderscheid gemaakt worden tussen de twee separate tariefcontingenten voor enerzijds rund- en kalfsvlees en anderzijds bevroren rundvlees. Voor rund- en kalfsvlees werd in 2021 voor 3% gebruik gemaakt van het tariefcontingent. In 2019 was dit 3% en in 2020 4%. Voor bevroren rundvlees werd in 2019, 2020 en 2021 geen gebruik gemaakt van het tariefcontingent.⁷

De verwachting voor komende jaren is dat het gebruik van deze tariefcontingenten voor Canadese import laag blijft.⁸

- 28 Bij welke landen wil Nederland inzetten op bilaterale of Europese handelsakkoorden? 18

Antwoord

Het kabinet steunt een proactief, open en eerlijk handelsbeleid. Recent heb ik ook een brief aan Handelscommissaris Dombrovskis medeondertekend waarin hiertoe wordt opgeroepen⁹. Zoals gemeld in de beleidsnota vormt de *Trade Policy Review* een belangrijk uitgangspunt voor het versterken van de EU-handelsagenda. In deze mededeling wordt de handelspolitieke strategie van de EU voor de komende jaren uiteengezet, inclusief de EU-inzet op partnerschappen met landen in groeiregio's.

Er lopen op dit moment in de EU-onderhandelingen met verschillende handelspartners. Zo zijn EU-onderhandelingen met Chili inmiddels vergevorderd en onderhandelt de EU ook met Australië en Indonesië over een akkoord. Ook zijn recent onderhandelingen met India

⁷ Percentages zijn afgerond op hele procenten.

⁸ Zie ook Kamerstuk 35154 nr. B

⁹ Kamerstuk 21501-02, nr. 2505

herstart. Met de Mercosur-landen (Argentinië, Brazilië, Uruguay, Paraguay) heeft de Europese Commissie in juni 2019 een onderhandelaarsakkoord bereikt over een associatieakkoord. De Commissie is in gesprek met de Mercosur-landen over mogelijke aanvullende afspraken die kunnen bijdragen aan het verwezenlijken van duurzaamheidsdoelstellingen. Met Mexico is op 28 april 2020 door de Europese Commissie een onderhandelingsakkoord bereikt over modernisering van het bestaande EU-Mexico Global Agreement. Naar verwachting zal de Commissie dit jaar het akkoord ter besluitvorming voorleggen aan de Raad. Op 3 december 2020 bereikten de hoofdonderhandelaars van de EU en de *Organisation of African, Caribbean and Pacific States (OACP)* een politiek akkoord over een nieuwe partnerschapsovereenkomst tussen de EU en 79 landen in Afrika, het Caribisch gebied en de Stille Oceaan (ACS-landen). Deze overeenkomst zal het huidige Cotonou-verdrag moeten opvolgen (Post-Cotonou). De Economische Partnerschapsakkoorden (EPA's) blijven leidend in de handelsrelaties tussen de EU en de ACS-landen. Zo onderhandelt de EU momenteel met landen in Oostelijk en Zuidelijk Afrika over verdieping van het bestaande EPA. Tot slot hebben de Europese Commissie en Nieuw-Zeeland op 30 juni 2022 een onderhandelingsakkoord bereikt. De voortgangsrapportage handelsakkoorden die periodiek aan de Kamer wordt gestuurd als bijlage bij de geannoteerde agenda voor de Raad Buitenlandse Zaken Handel (3 en 12 juni jl.) bevat aanvullende informatie en een nader overzicht.¹⁰

Op het terrein van de gemeenschappelijke handelspolitiek is sprake van een exclusieve EU-bevoegdheid. De Europese Commissie onderhandelt namens de EU over handelsakkoorden met derde landen op basis van door de Raad verleende mandaten. Het kabinet blijft elk onderhandelingsresultaat afzonderlijk beoordelen, alvorens tot een positie te komen in de Raad, nadat alle benodigde documenten door de Commissie aan de Raad zijn aangeboden voor besluitvorming.

29 Welke stappen gaat u concreet nemen om het sluiten van eerlijke en duurzame handelsakkoorden actief te bevorderen? Op welke manier neemt u daar de aanbevelingen mee die de IOB heeft gedaan in hun beleidsdoorlichting van artikel 1 van de BHOS-begroting?

18

Antwoord

Het afsluiten van handelsakkoorden die eerlijke en duurzame handel faciliteren vormt al geruime tijd onderdeel van het EU-handelsbeleid. De Commissie, gesteund door Nederland, richt zich actief op de implementatie van afspraken over handel en duurzame ontwikkeling (*Trade & Sustainable Development - TSD*). Zo publiceerde de Commissie in 2018 het zogenaamde 15 punten actieplan inzake TSD. Nederland heeft de afgelopen jaren actief ingezet op verdere versterking van de TSD-afspraken in handelsakkoorden en de discussie hierover in EU-verband versneld. Zo heeft Nederland in mei 2020 samen met Frankrijk een non-paper uitgebracht, waarin wordt opgeroepen tot verdere verduurzaming van het EU-handelsbeleid.¹¹ Mede op basis van deze inzet heeft de Commissie besloten om de EU-inzet voor het bevorderen van duurzaamheid middels handelsakkoorden vervroegd te herzien.

¹⁰ Zie <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/05/25/voortgangsrapportage-handelsakkoorden-juni-2022>

¹¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2020/05/14/non-paper-from-the-netherlands-and-france-on-trade-social-economic-effects-and-sustainable-development>

Op 22 juni jl. heeft de Commissie hiertoe een mededeling gepubliceerd met de titel ‘De kracht van handelspartnerschappen: samen voor groene en rechtvaardige economische groei’¹². Het kabinet steunt de doelstelling van de Commissie om duurzame ontwikkeling te bevorderen door het maken van afspraken over handel en duurzame ontwikkeling in handelsakkoorden. Deze mededeling heeft de potentie om mede uitvoering te geven aan aanbeveling 6 uit het IOB rapport van februari jl. om ontwikkelingsdoelen verder in handelsbeleid te integreren¹³. Uw Kamer ontvangt uiterlijk 1 september een BNC-fiche over deze mededeling.

30 Kunt u toelichten hoe de beleidsnota uitvoering geeft aan de motie-Hammelburg (Kamerstuk 36 045, nr, 78) waarin werd gevraagd om een concreet plan voor handels- en investeringsakkoorden met het oog op diversificatie van handelspartners?

18

Antwoord

De gemeenschappelijke handelspolitiek betreft een exclusieve competentie van de Europese Unie. Het kabinet steunt een proactief, open en eerlijk handelsbeleid, mede met het oog op diversificatie van handelspartners. CETA, het handelsakkoord tussen de EU en Canada, draagt hier bijvoorbeeld aan bij. Recent heb ik ook een brief aan Handelscommissaris Dombrovskis medeondertekend waarin hiertoe wordt opgeroepen.¹⁴

Zowel de Europese Commissie als lidstaten zien het belang in van een actieve handelsagenda. De Europese Commissie onderhandelt met handelspartners over handelsakkoorden op basis van de door de Raad verstrekte mandaten. Zodoende vormt voor het kabinet, zoals aangegeven in de beleidsnota, de *Trade Policy Review* en de Nederlandse inbreng hierbij het uitgangspunt voor het versterken van de EU-handelsagenda gedurende deze kabinetsperiode. Uw Kamer is zoals gebruikelijk geïnformeerd over de kabinetsappreciatie van deze mededeling via een BNC-fiche.¹⁵

De Europese Commissie onderhandelt momenteel met verschillende handelspartners, waaronder met landen in Afrika en Zuid-Amerika waar in de motie-Hammelburg naar verwezen wordt. Zo zijn onderhandelingen met Chili over modernisering van het bestaande handelsakkoord inmiddels vergevorderd. Ook onderhandelt de EU over modernisering van het economisch partnerschapsakkoord met landen in Oostelijk en Zuidelijk Afrika. Met de Mercosur-landen heeft de Europese Commissie in juni 2019 een onderhandelaarsakkoord bereikt over een associatieakkoord. De Commissie is in gesprek met de Mercosur-landen over mogelijke aanvullende afspraken die kunnen bijdragen aan het verwezenlijken van duurzaamheidsdoelstellingen. Nederland heeft eerder ook inbreng hiervoor met de Europese Commissie en met uw Kamer gedeeld¹⁶. Met deze inbreng wordt niet vooruitgelopen op een uiteindelijke Nederlandse positie.

Met Mexico heeft de Europese Commissie op 28 april 2020 een onderhandelaarsakkoord bereikt over modernisering van het bestaande EU-Mexico Global Agreement. De voortgangsrapportage handelsakkoorden bevat een volledig overzicht van lopende

¹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:52022DC0409>

¹³ <https://www.iob-evaluatie.nl/publicaties/rapporten/2022/02/01/beleidsdoorlichting-bhos-art.-1>

¹⁴ Kamerstuk 21501-02, nr. 2505

¹⁵ Kamerstuk 21 501-02, nr. 2197

¹⁶ Kamerstuk 31985, nr. 78

onderhandelingen.¹⁷ Het kabinet steunt een proactief, open en eerlijk handelsbeleid en zal elk onderhandelingsresultaat afzonderlijk blijven beoordelen, alvorens tot een positie te komen, nadat alle benodigde documenten door de Commissie aan de Raad zijn aangeboden voor besluitvorming.

Naast lopende onderhandelingen zijn er met tal van landen of groepen landen handelsakkoorden van kracht, of worden deze voorlopig toegepast. Zo wordt het handelsgedeelte van het associatieakkoord tussen de EU en landen in Centraal-Amerika sinds 2013 voorlopig toegepast. Ook het EU-handelsakkoord met Colombia, Ecuador en Peru wordt sinds 2013 voorlopig toegepast (met Ecuador sinds 2017). Een volledig overzicht van EU-handelsakkoorden is te vinden op de website van de Europese Commissie.¹⁸

- 31 Op welke manier geeft deze nota invulling aan de aanbevelingen van de IOB om te zorgen dat bedrijven beter gebruik maken van reeds gesloten handelsakkoorden? 18

Antwoord

De conclusie over de benuttingsgraad van handelsakkoorden door Nederlandse bedrijven is onder meer gebaseerd op een studie uit 2018. Recentere data van de Europese Commissie laten zien dat de benuttingsgraad sindsdien is toegenomen.¹⁹ Voor grotere handelspartners, zoals Noorwegen, Mexico, Turkije en Zwitserland, komt de Europese Commissie voor Nederland uit op een benuttingsgraad van meer dan 80% van de invoer uit die landen die in aanmerking komt voor tariefpreferenties onder EU-handelsakkoorden.

Het kabinet blijft inzetten op informatievoorziening over EU-handelsakkoorden, onder meer via de website van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

- 32 Op welke manier komt er een overzicht van het nog nader te ontwikkelen Nederlandse grondstoffenbeleid? En wat zijn de onderdelen van het Nederlandse grondstoffenbeleid? 19

Antwoord

Het kabinet werkt aan een brede grondstoffenstrategie die uw Kamer eind 2022 zal ontvangen. Over de contouren en precieze focus van deze grondstoffenstrategie is op dit moment overleg tussen de verantwoordelijke bewindspersonen van BHOS, BZ, EZK en I&W. Onderwerpen die aan bod zullen komen zijn onder andere de leveringszekerheid van kritieke grondstoffen voor het Nederlands bedrijfsleven, het circulair gebruik van grondstoffen en de wijze waarop mijnbouw en verwerking van grondstoffen wereldwijd duurzaam kan plaatsvinden. Vraagstukken om te adresseren zijn bijvoorbeeld wat de precieze risico's van strategische afhankelijkheden met betrekking tot grondstoffen zijn en hoe die gemitigeerd kunnen worden. Verder zal naar voren komen hoe de milieu- en klimaatimpact van het winnen van kritieke grondstoffen gereduceerd kan worden. Ook handelingsperspectief op Europees niveau maakt deel uit van de analyse. De klimaat-, IMVO- en

¹⁷ Zie <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/05/25/voortgangsrapportage-handelsakkoorden-juni-2022>

¹⁸ Zie https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/negotiations-and-agreements_en

¹⁹ Zie <https://trade.ec.europa.eu/doclib/html/159883.htm>.

- ontwikkelingsdoelstellingen van het kabinet worden meegenomen in de strategie.**
- 33 Wanneer kan het Nederlandse grondstoffenbeleid verwacht worden en op welke grondstoffen gaat de focus liggen? 19
- Antwoord**
Zie antwoord op vraag 32.
- 34 Kan aangegeven worden of ontwikkelingsdoelstellingen een plaats krijgen in het te formuleren grondstoffenbeleid? 19
- Antwoord**
Zie antwoord op vraag 32.
- 35 Is de grondstoffenstrategie uitsluitend gericht op het bevorderen van strategische autonomie en leveringszekerheid voor binnenlandse aangelegenheden of wordt ook gestreefd naar het verkleinen van de ongelijkheid tussen het mondiale Noorden en Zuiden? 19
- Antwoord**
Zie antwoord op vraag 32.
- 36 Worden lage- en middeninkomenslanden in het nieuwe beleid in staat gesteld om te profiteren van hun grondstoffenrijkdom, bijvoorbeeld door de ontwikkeling van lokale waardeketens of het versterken van de positie van lokale gemeenschappen en vakbonden ten overstaande van (mijnbouw)bedrijven en overheden? 19
- Antwoord**
Zie antwoord op vraag 32.
- 37 Wat zijn de gevoelige sectoren wanneer u het heeft over ‘concurrentievermogen van gevoelige sectoren’? 20
- Antwoord**
Gevoelige sectoren zijn sectoren waarbij een groot risico op het bestaan of ontstaan van strategische afhankelijkheden bestaat. Zo kunnen afhankelijkheden binnen bepaalde ecosystemen strategisch zijn wanneer deze gevolgen hebben voor gezondheids- of veiligheidsbelangen of een aanzienlijke invloed hebben op het vermogen van de EU om de groene en digitale transformatie tot stand te brengen. Voorbeelden van door de Europese Commissie aangewezen gevoelige ecosystemen zijn gezondheid, defensie, ruimtevaart, digitalisering, energie en kritieke grondstoffen.²⁰ Stagnaties of andere (negatieve) ontwikkelingen in de waardeketens in deze sectoren, evenals de vooruitgang in technologieën zoals kunstmatige intelligentie, *quantum computing*, fotonica en semiconductors, kunnen een potentieel disruptief karakter hebben.
- 38 Welke concrete stappen worden er genomen om de afhankelijkheid van China af te bouwen? Wat zijn de grootste obstakels hiervoor? Wanneer komt u met een uitgewerkt plan? 20

²⁰ Strategic Dependencies and capacities, SWD (2021) 352 final

Antwoord

Met het oog op de oplopende geopolitieke spanningen is mitigatie van de risico's van strategische afhankelijkheden voor publieke belangen voor het kabinet een belangrijke prioriteit, zoals uiteengezet in het coalitieakkoord. Het in kaart brengen van strategische afhankelijkheden en de mitigatie van deze risico's is een doorlopend proces waaraan gewerkt wordt en waarbij zorgvuldigheid is geboden. Zoals uiteengezet in Bijlage 1 van de Kamerbrief²¹ in reactie op de motie van de leden Alkaya en Weverling²², de motie van het lid Sjoerdsma²³ en de motie van het lid Brekelmans,²⁴ is de invoer van geconcentreerde goederen niet altijd een strategische afhankelijkheid. Enkel als de markt de risico's van strategische afhankelijkheden onvoldoende mitigeert kan overheidsingrijpen wenselijk zijn. Afbouwen van afhankelijkheden op zichzelf is niet in alle gevallen wenselijk. De Nederlandse economie is sterk verweven in internationale waardeketens. De Russische invasie in Oekraïne en de dwangmaatregelen van China tegen andere landen laten echter zien dat het afbouwen en mitigeren van risicovolle strategische afhankelijkheden belangrijk is.

Het mitigeren van de risico's van strategische afhankelijkheden vergt maatwerk. Er zijn reeds veel initiatieven gaande op nationaal en EU-niveau die de risico's van strategische afhankelijkheden mitigeren, zoals uiteengezet in de Kamerbrief over strategische afhankelijkheden van 22 november jl.²⁵ Zo wordt er bijvoorbeeld op EU-niveau ingezet op het verminderen van de afhankelijkheid van derde landen in de halfgeleidersector, o.a. middels de *Important Projects of Common European Interest*²⁶ (IPCEI) Microelectronics II (waar Nederland middelen voor heeft gereserveerd) en de EU Chips Act²⁷. Ook wordt er zoals toegezegd door het kabinet gewerkt aan een Grondstoffenstrategie, die uw Kamer eind 2022 zal ontvangen en waarin ook zal worden ingegaan op de leveringszekerheid van kritieke grondstoffen. Verder wordt er nader aanvullend onderzoek naar strategische afhankelijkheden gedaan, onder andere onder de noemer van de geo-economische monitor. Daarnaast zal de Kamer in het najaar van 2022 worden geïnformeerd over de invulling van de motie van het lid Brekelmans over een op te richten interdepartementale Taskforce voor het verminderen van strategische afhankelijkheden.

- 39 Op wat voor manier krijgt exportcontrolebeleid steeds meer aandacht? In welke Kamerstukken zal de Kamer hierover geïnformeerd worden?

21

Antwoord

Exportcontrolebeleid krijgt steeds meer aandacht omdat het in toenemende mate wordt ingezet als een middel om technologische en economische veiligheid te waarborgen. Exportcontrolebeleid betreft de controle van strategische goederen. Daarbij kunt u denken aan hoogwaardige *dual-use* kennis zoals hypersonische rakettechnologie. Het toegenomen belang en de toegenomen omvang van het exportcontroledossier is voor het kabinet aanleiding om hierop te intensiveren.

²¹ Kamerstuk 35925, XVII-54

²² Kamerstuk 35 570 XVII, nr. 26

²³ Kamerstuk 35 663, nr. 15

²⁴ Kamerstuk 21 501-02. nr. 2383

²⁵ Kamerstuk 35925, XVII-54

²⁶ [IPCEI on Microelectronics – Important Project of Common European Interest \(ipcei-me.eu\)](https://ec.europa.eu/ipcei/)

²⁷ [Europese chipwet | Europese Commissie \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eip/)

De Kamer ontvangt jaarlijks een jaarrapport over exportcontrole waarin de meest relevante ontwikkelingen t.a.v. het exportcontrolebeleid uiteen worden gezet.²⁸ Daarnaast wordt de Kamer conform het op 10 juni 2011 per brief gemelde aangescherpte wapenexportbeleid²⁹ en de motie van het lid El Fassed c.s. van 22 december 2011³⁰ versneld geïnformeerd over specifieke wapenexportaanvragen. Ten slotte worden actuele ontwikkelingen ten aanzien van het exportcontrolebeleid t.a.v. specifieke eindbestemmingen toegelicht in de geannoteerde agenda en het verslag van de Raad Buitenlandse Zaken. De frequentie van de commissiedebatten over exportcontrole is recentelijk verhoogd van 1x per jaar naar 2x per jaar.

- 40 Wanneer besluit u over het al dan niet opzetten van een geo-economische monitor? Welke zwaarwegende redenen ziet u, gezien het belang van het in kaart brengen van afhankelijkheden om deze te kunnen afbouwen, om dit niet te doen? 21

Antwoord

Het kabinet deelt het gevoel van urgentie van het in kaart brengen van strategische afhankelijkheden en heeft daarom samen met het ministerie van EZK opdracht gegeven aan een aantal onderzoekspartijen om een geo-economische monitor te ontwikkelen. Het kabinet verwacht de onderzoeksresultaten in het najaar naar de Kamer te kunnen sturen.

- 41 Gaat u ondernemers naast hen bewust te maken van strategische afhankelijkheden, ook proactief helpen bij het afbouwen hiervan? Zo ja, hoe? Zo nee, waarom niet? 21

Antwoord

Het kabinet informeert het bedrijfsleven proactief over de kansen en risico's van zakendoen in het buitenland, inclusief IMVO en ketenverantwoordelijkheid. Desgewenst ondersteunt het kabinet ondernemers bij het vinden van alternatieve leveranciers. Hierbij spelen de Rijkdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en het postennet in diverse markten een belangrijke rol. Zij kunnen een bedrijf of een sector adviseren over de kansen en risico's in een bepaalde markt, en hun eerste contact met potentiële samenwerkingspartners (lokale bedrijven, bijvoorbeeld) op die markt faciliteren.

Daarnaast kan de overheid diversificatie van handelspartners faciliteren, bijvoorbeeld door handelsbarrières af te bouwen door middel van handelsakkoorden van de EU met derde landen.

In algemene zin hecht het kabinet veel waarde aan de vrije markt en vrijheid van ondernemen. Het uitgangspunt blijft dat ondernemers eigen keuzes mogen maken wat betreft hun leveranciers en primair verantwoordelijk zijn voor het inkopen van bijvoorbeeld grondstoffen. Echter, op het moment dat strategische afhankelijkheden optreden kan overheidsingrijpen in de markt wenselijk zijn. Overheidsingrijpen kan op allerlei manieren vorm krijgen, zie toelichting in de Kamerbrief van 1 maart jl.³¹ Zie ook de komende grondstoffenstrategie die eind 2022 aan de Kamer verstuurd wordt.

---

²⁸ Kamerstuk 22054, nr. 370

²⁹ Kamerstuk 2010-2011, 22 054, nr. 165

³⁰ Kamerstuk 2011-2012, 22 054, nr. 181

³¹ Kamerstuk 32735, nr. 339

42 Wat betekent een level playing field voor exporteisen van strategische goederen concreet? Welke criteria worden mogelijk afgezwakt? Erkent u het gevaar van een *race to the bottom* dat hieruit voortkomt? En hoe gaat u ervoor zorgen dat een dergelijke race niet zal plaatsvinden?

21

Antwoord

Op EU-niveau is een aantal mechanismes opgezet om het *level playing field* te versterken. Zo dient een lidstaat die een vergunningaanvraag beoordeelt daarover te consulteren met een andere lidstaat, indien die andere lidstaat eerder een vergelijkbare aanvraag heeft afgewezen. Op die manier kunnen relevante overwegingen die tot de afwijzing hebben geleid worden gedeeld. Ook heeft de herziene EU *dual-use* verordening het gelijke speelveld binnen de EU vergroot door het verplichten van een eindgebruikersverklaring en een *internal compliance program* bij bepaalde vergunningen.³²

Ook kunnen lidstaten in de Raadswerkgroep voor conventionele wapens (COARM) een uitwisseling ten aanzien van gevoelige eindbestemmingen agenderen met het doel om tot een meer gelijke benadering te komen. Echter, exportcontrole voor militaire goederen blijft een nationale competentie en de uitvoering van het beleid is aan de lidstaten. Hierdoor kunnen altijd verschillen in het beleid en de uitvoering ontstaan.

Op dit moment wordt gewerkt aan de komende herziening van het EU Gemeenschappelijk Standpunt over wapenexport. Deze dient in 2024 te zijn afgerond. Nederland zet zich hier actief voor in en streeft daarbij naar een meer gemeenschappelijke aanpak met een hoog niveau van exportcontrole. Zoals vastgesteld in het coalitieakkoord speelt Nederland een actieve rol in de Europese ontwikkeling van defensiecapaciteiten, en sluit daarvoor aan bij de groeiende consensus over wederzijdse erkenning van vergunningen. Een *race to the bottom* dient voorkomen te worden. Er zijn geen plannen voor een afzwakking van één van de acht criteria.

43 Welke initiatieven ontplooit Nederland om het level playing field te creëren zonder mensenrechtenstandaarden te verlagen?

21

Antwoord

Een gelijk speelveld en geharmoniseerde toepassing van de acht criteria in de EU is onderdeel van de langjarige inzet van het kabinet, zoals vastgelegd in het coalitieakkoord en verschillende Kamerstukken.³³ Nederland doet dat via verschillende sporen:

- **Nederland speelt een actieve rol in de Europese ontwikkeling van defensiecapaciteiten, en sluit daarvoor aan bij de groeiende consensus over wederzijdse erkenning van vergunningen.**
- **Nederland roept andere EU-landen - mede op basis van verschillende Kamermoties - op politiek niveau regelmatig op om een vergelijkbaar wapenexportbeleid te hanteren.**
- **Nederland zet intensief in op de uitwisseling met andere EU-lidstaten in de Raadswerkgroep voor conventionele wapens (COARM) over het beleid ten aanzien van gevoelige bestemmingen en andere aspecten van de uitvoering van het Gemeenschappelijk Standpunt.**

³² Kamerstuk 35904 nr. 3

³³ Onder andere Kamerstuk 34 103, nr. 3, en Kamerstuk 22 054, nr. 331

- Nederland consulteert intensief met andere lidstaten over vergelijkbare aanvragen voor exportvergunningen. Nederland zet daarbij in op ‘no-undercutting’, dat wil zeggen het voorkomen dat een EU-lidstaat een vergunning afwijst waarna een andere EU-lidstaat de vergunning alsnog toewijst.

De Kamer is hierover nader geïnformeerd in het jaarrapport ‘exportcontrole’ dat op 14 juli jl. aan de Kamer is gestuurd.³⁴

- 44 Zijn er plannen voor een Europese wapenexportautoriteit? En is er draagvlak voor een Europese wapenexportautoriteit? 21

Antwoord

Nee. In oktober 2021 heeft de fractie van de Groenen/Vrije Europese Alliantie in het Europees Parlement een concept verordening voorgesteld om wapenexportbeleid op Europees niveau te regelen.³⁵ Hiervoor was noch in het Europees Parlement noch in de Raad voldoende steun.

- 45 Maken landen gebruik van de verplichte exportlijsten? Zo nee, waarom niet? 21

Antwoord

Exportcontrole is gebaseerd op goederenlijsten die voorschrijven welke goederen vergunningplichtig zijn en welke niet. Deze lijsten worden samengesteld op basis van consensusbesluiten in de vier internationale exportcontroleregimes, waaraan Nederland actief deelneemt. Binnen EU-wetgeving zijn deze lijsten vastgelegd in de EU *Military List* en de EU *Dual-use Verordening*.³⁶ Ook EU-sanctieverordeningen bevatten vaak goederenlijsten die zijn toegespitst op het doel van de sancties. Dergelijke EU-wetgeving is bindend voor alle lidstaten. In het samenstellen van deze lijsten wordt zo veel mogelijk afstemming gezocht tussen de EU en gelijkgezinde partners.

- 46 Is er op EU-niveau zicht op de wapenexport vanuit de Unie? Ook als deze via derde landen loopt? 21

Antwoord

In 2020 is een nieuwe Raadswerkgroep voor conventionele wapens (COARM) online database geïntroduceerd die inzichtelijk maakt welke lidstaten vergunningen hebben afgegeven op bepaalde eindbestemmingen en informatie geeft over daadwerkelijk gerealiseerde uitvoer per eindbestemming.³⁷ Wanneer export via derde landen verloopt, is het aan de exportcontrole-autoriteiten van het derde land om hierop toezicht te houden. Wel kan in de vergunningverlening voor gevoelige goederen een zogenaamde re-exportclausule worden opgelegd, die voorschrijft dat de goederen niet

³⁴ Kamerstuk 22054, nr. 370

³⁵ <http://extranet.greens-efa-service.eu/public/media/file/1/7266>

³⁶ Voor dual-use goederen staat de betreffende lijst hier: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=OJ%3AL%3A2019%3A338%3AFULL&from=NL>. Voor militaire goederen staat de betreffende lijst hier: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52022XG0301%2801%29>

³⁷ <https://webgate.ec.europa.eu/eeasqap/sense/app/75fd8e6e-68ac-42dd-a078-f616633118bb/sheet/ccf79d7b-1f25-4976-bad8-da886dba3654/state/analysis>

zonder expliciete toestemming van de exportcontrole-autoriteiten van het land van oorsprong mogen worden uitgevoerd.

- 47 Hoe worden focus doelgroepen voor het handelsbeleid (MKB, start-ups, scale ups en vrouwelijke ondernemers) extra bediend in de 25 prioritaire landen versus de niet-prioritaire landen? 22

Antwoord

Het kabinet wil ondernemers een dienstbare en toegankelijke overheid bieden die snel inspeelt op wat nodig is, met extra aandacht voor het MKB, *start-* en *scale-ups* en vrouwelijke ondernemers. In principe kan het Nederlandse bedrijfsleven rekenen op steun wereldwijd. Het kabinet werkt daarnaast aan op maat gemaakte programma's en activiteiten om de doelgroepen betere toegang te bieden tot buitenlandse markten. Juist in de 25 prioritaire markten wordt hier proactief op ingezet. Er bestaat binnen deze markten meer ruimte om activiteiten te ontplooiën waarin specifieke aandacht is voor de genoemde doelgroepen, met name op het gebied van handelsmissies die in principe gericht zijn op de 25 prioritaire landen. Binnen deze missies wordt concreet ingezet op ondersteuning voor het MKB, *start-* en *scale-ups*, en vrouwelijke ondernemers.

Voor *start-* en *scale-ups* is wereldwijd een selecte groep prioriteitshubs geïdentificeerd. Deze vallen allen binnen de top 25. Op deze posten is extra geïnvesteerd in goede dienstverlening naar Nederlandse *start-* en *scale-ups* die willen internationaliseren. Sinds 2019 is op deze posten ook een *Startup Liaison Officer* actief die relevante netwerken en programma's heeft gevormd om *start-* en *scale-ups* te helpen bij internationalisering.

- 48 Hoe gaat u de dienstverlening richting mkb en start- en scale-ups verbeteren ten opzichte van de vorige kabinetsperiode? 22

Antwoord

Voor het verbeteren van het Nederlandse verdienvermogen is het ondersteunen van MKB-bedrijven en *start-* en *scale-ups* essentieel. Ter verbetering van de dienstverlening aan deze bedrijven zullen instrumenten die voor het MKB relevant zijn daarom worden uitgebreid. Samenwerking met andere departementen zoals EZK en regionale partijen zoals de Regionale Ontwikkelmaatschappijen (ROM's) staat hierbij centraal. Daarnaast wordt gewerkt aan een digitaal loket om ondernemers te bedienen met de juiste informatie. Bestaande publieke en private websites worden actiever aan elkaar verbonden en onder de aandacht gebracht.

Specifiek voor *start-* en *scale-ups* geldt dat naar aanleiding van de evaluatie die in 2021 is uitgevoerd naar de pilot met *Startup Liaison Officers* deze functie op de posten meerjarig wordt bestemd. Hierdoor kan de dienstverlening verder worden geprofessionaliseerd. Gedurende de kabinetsperiode zal het kabinet blijvend onderzoeken of het handelsinstrumentarium ondernemers voldoende ondersteunt, of dat aanpassingen nodig zijn.

- 49 Op basis van welke meetbare doelen wordt onderzocht of ondernemers voldoende op weg worden geholpen met het handelsinstrumentarium? Wilt u hierbij ook onderzoeken of de instrumenten ondernemers helpen bij het aanpakken van risico's voor mens en milieu in hun waardenketens? En wanneer bent u van plan de eerste resultaten met de Tweede Kamer te delen? 23

Antwoord

Of ondernemers voldoende op weg geholpen worden met het handelsinstrumentarium zal worden getoetst door ondernemers die van het instrumentarium gebruik maken, te bevragen op hun kennisgroei en netwerkuitbreiding en of de bijdrage vanuit de overheid heeft geleid tot exportgerichte vervolgstappen op de doelmarkten. Aan de hand van deze informatie, die door RVO wordt verzameld, kan de inzet van het instrumentarium verder worden verbeterd. De resultaten zullen met uw Kamer gedeeld worden in het Jaarverslag BHOS. *Invest International* vindt het belangrijk om klanttevredenheid in kaart te brengen. Er wordt gewerkt aan een passend systeem hiervoor. In 2022 vindt een beleidsdoorlichting plaats van de exportkredietverzekering. Over de uitkomsten hiervan wordt de Kamer door de Staatssecretaris Fiscaliteit en Belastingdienst geïnformeerd.

Voor het IMVO-steunpunt in oprichting wordt een monitorings- en evaluatiekader ontwikkeld, dat een antwoord op de vraag moet bieden hoe het steunpunt ondernemers helpt bij het aanpakken van risico's voor mens en milieu in hun waardeketens.

- 50 Wat voor bewijs heeft u beschikbaar dat de met publiek geld gemobiliseerde private klimaatinvesteringen door het Nederlandse bedrijfsleven daadwerkelijk klimaatrelevant, gender-responsief en additioneel zijn? En dat deze investeringen, zoals internationaal afgesproken, vooral ten goede komen aan de prioriteiten en behoeften van landen en groepen, die het meest kwetsbaar zijn voor de negatieve effecten van klimaatverandering? 24

Antwoord

De Nederlandse klimaatfinanciering bestaat uit publieke klimaatfinanciering en met publieke financiering gemobiliseerde private klimaatfinanciering. Deze private financiering is afkomstig van Nederlandse en buitenlandse institutionele investeerders (zoals pensioenfondsen), banken, filantropische organisaties en bedrijven. Ten behoeve van de publieke bijdrage worden de ondersteunde activiteiten beoordeeld, gemonitord en onafhankelijk geëvalueerd op onder andere klimaatrelevantie, gender-responsiviteit, additionaliteit en bereikte doelgroepen. De beoordelingen, resultatenrapportage en onafhankelijke evaluaties worden publiek toegankelijk gemaakt.

Naast het activiteitsniveau heeft het kabinet oog voor de bredere klimaatdoelstellingen van uitvoerende partnerorganisaties die private projecten financieren. Zo heeft het kabinet aanvullende eisen gesteld bij de oprichting van *Invest International*, gericht op het in lijn zijn van de portefeuille met de doelen van het Parijsakkoord (*Paris alignment*) en uitsluiting van fossiele brandstoffenprojecten. FMO hanteert beleid om de portefeuille in lijn te brengen met 1,5 graden en fossiele en fossiel-gerelateerde financieringen uit te faseren.

In het bestuur van multilaterale klimaatfondsen en multilaterale ontwikkelingsbanken, die private klimaatfinanciering mobiliseren, vraagt Nederland systematisch aandacht en bewijs (in de vorm van publiek toegankelijke rapportage en onafhankelijke evaluaties) ten aanzien van impact en bereik van de ondersteunde klimaatactiviteiten.

- 51 Wanneer ontvangt de Kamer het uitgewerkte beleid van de COP26-verklaring, dat de Kamer in het tweede kwartaal van 2022 beloofd is? 24

Antwoord

Op 7 juli jl. is een brief aan uw Kamer gestuurd³⁸, waarin de stand van zaken rond de uitwerking van de COP26-verklaring beschreven is. Daarin gaf het kabinet aan dat het beleid op basis van overleg met andere landen nader wordt uitgewerkt. Over de uitwerking van de COP26-verklaring stuur ik uw Kamer in het najaar een brief, samen met de Staatssecretaris Fiscaliteit en Belastingdienst.

- 52 Kunt u toelichten wanneer de energievoorziening zodanig in het geding is dat het kan afwijken van de COP26-verklaring? Welke definitie ligt hieraan ten grondslag? Welke specifieke uitzonderingsgronden gelden er? 24

Antwoord

Nederland handelt in de huidige crisis als gevolg van de Russische inval in Oekraïne in lijn met onder meer het Europese *REPowerEU*-plan om de afhankelijkheid van Russische fossiele brandstoffen zo snel mogelijk af te bouwen. Uitzonderlijke publieke steun aan fossiele brandstoffen kan in dergelijke situaties passen binnen de COP26-verklaring transitie groene energie en beëindiging overheidssteun fossiele energiesector, mits helder gedefinieerd en in lijn met het 1,5 gradendoel.

- 53 Klopt het dat nieuwe investeringen in fossiel niet bijdragen aan de energieleveringszekerheid op dit moment, aangezien deze pas over een aantal jaar energie zullen opleveren? 24

Antwoord

Investeringen in (uitbreiding van) bestaande fossiele energie-infrastructuur kunnen op kortere termijn bijdragen aan energieleveringszekerheid. Het thema energieleveringszekerheid zal worden geadresseerd in de uitwerking van de Glasgow-verklaring die toeziet op het stoppen met directe overheidssteun voor fossiele energieprojecten. Hierover wordt uw Kamer in het najaar geïnformeerd.

- 54 Wanneer is er sprake van het oplossen van een energietekort in een lage inkomensland met extreme energiearmoede? Hoe wordt dit gedefinieerd? 24

Antwoord

Er is sprake van een energietekort wanneer de energievoorziening onvoldoende is om in de actuele energiebehoefte te voorzien. Dit uit zich in lage inkomenslanden bijvoorbeeld in situaties waar elektriciteitsklanten beurtelings worden afgeschakeld en regelmatig langdurig geen stroom krijgen uit het elektriciteitsnet.

In geval van extreme energiearmoede hebben mensen geen basisenergievoorziening voor elektriciteit en schoon koken. Volgens de meest recente cijfers hebben 733 miljoen mensen wereldwijd geen elektriciteit en 2,4 miljard mensen geen toegang tot schoon koken.

- 55 Kunt u hier nogmaals bevestigen dat de vergroening van het handelsinstrumentarium conform afspraken in Glasgow en aangenomen moties voor 2022 gerealiseerd zal zijn? 24

---

³⁸ Kamerstuk 31 793 nr. 209

Antwoord

Op verzoek van de Vaste Kamercommissie BHOS d.d. 5 juli jl. stuur ik uw Kamer separaat een brief met de stand van zaken behandeling motie van de leden Hammelburg/Van der Lee over vergroening instrumentarium toe waarin ik op uw vragen in ga. Over de uitwerking van de COP26-verklaring stuur ik uw Kamer in het najaar een brief, samen met de Staatssecretaris Fiscaliteit en Belastingdienst.

- 56 Hoe wordt invulling gegeven aan de moties Hammelburg/Van der Lee (Kamerstuk 35 925 XVII, nr. 27), Klink c.s. (Kamerstuk 35 925 XVII, nr. 23) en Hammelburg c.s. (Kamerstuk 35 925, nr. 87) met betrekking tot de vergroening van handelsinstrumentarium? Kunt u dit uitsplitsen per instrument? 24

Antwoord

Zie antwoord op vraag 55.

- 57 Indien het handelsinstrumentarium toch wordt ingezet voor fossiele projecten, op welke manier wordt de Kamer dan meegenomen in de onderbouwing van de inzet hiervan en op welke manier kan de Kamer een dergelijk besluit bijsturen? 24

Antwoord

Zie antwoord op vraag 55.

- 58 Hoe gaat u in deze handelsbevordering op klimaatgebied inzetten op 'waardig werk voor iedereen', zoals genoemd in de officiële vertaling van SDG-8? 24

Antwoord

De officiële vertaling van SDG-8, zoals te vinden op de website van SDG Nederland³⁹, is "waardig werk en economische groei". Met handelsbevordering dragen we bij aan de op genoemde website beschreven subdoelen over economische groei (8.2, 8.4, 8.7, 8.8 en 8.a).

Aan de subdoelen over waardig werk (8.3 en 8.5) wordt bijgedragen door de voorwaarde te verbinden dat Nederlandse bedrijven die gebruik maken van ondersteuning van het handelsinstrumentarium de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen onderschrijven. De risico's die bedrijven onder deze richtlijnen moeten identificeren, prioriteren en aanpakken, omvatten naast milieu- en klimaatrisico's ook mensen- en arbeidsrechten.

De gecoördineerde, meerjarige inzet van in deltatechnologie gespecialiseerde bedrijven, onze ambassades, de RVO en het *Netherlands Water Partnership* heeft de afgelopen drie jaar geresulteerd in het winnen van verschillende opdrachten voor klimaatadaptatieprojecten in West-Afrika. Daarvan zijn enkelen reeds uitgevoerd. Zo is een kuststrook in Senegal versterkt door een Nederlands bedrijf in samenwerking met lokale bedrijven. Het projectteam bestond voor 40% uit Senegalese medewerkers. Daarbij zijn de positieve en negatieve effecten van het project voor alle stakeholders nauwgezet gevolgd en bewaakt.

- 59 Op welke manier wordt gender due diligence bij de zorgplicht van bedrijven opgenomen? 24

³⁹ <https://www.sdgnerland.nl/SDG/8-waardig-werk-en-economische-groei/>

Antwoord

De OESO-richtlijnen en *UN Guiding Principles on Business and Human Rights* (UNGP's) vormen het uitgangspunt voor het IMVO-beleid. Gender is onderdeel van de risicoanalyse die bedrijven volgens deze raamwerken dienen uit te voeren. Het kabinet onderschrijft dat aandacht nodig is voor gendergelijkheid en vrouwenrechten en besteedt hier specifieke aandacht aan in het IMVO-beleid. BZ heeft het maken van concrete handvatten voor bedrijven gefinancierd om gender mee te nemen in gepaste zorgvuldigheid. Deze handvatten worden online en openbaar aangeboden via het *Gender-Responsive Due Diligence Platform*. Daarnaast worden workshops gegeven aan bedrijven om met het platform aan de slag te gaan. Het kabinet is ook van plan het platform onder de aandacht van bedrijven te brengen via het IMVO-steunpunt.

- 60 Hoe gaat u vormgeven aan het integraal onderdeel maken van gendergelijkheid en vrouwenrechten in het beleid op handelsbevordering?

24

Antwoord

We hechten eraan een expliciete genderfocus in het integrale buitenlandbeleid op te nemen, zo ook in het handelsbeleid. Internationale gendergelijkheid wordt immers in direct verband gebracht met economische welvaart en is een natuurlijke koppeling tussen handel en ontwikkelingssamenwerking; als wereldwijd meer vrouwen volwaardig deelnemen aan het economisch bestel, verbetert dit hun maatschappelijke posities, vergroot dit hun besteedbaar inkomen en neemt daarmee ook internationale handel toe. Vrouwelijk ondernemerschap is ook belangrijk voor het Nederlands verdienvermogen. Het gaat hierbij vooral om onbenut economisch potentieel. Vrouwelijk ondernemers zijn ondervertegenwoordigd in het exporterend bedrijfsleven en we doen onszelf tekort als we dit potentieel niet vol benutten en ondersteunen.

De ambitie is om vrouwelijk ondernemerschap *mainstream* te maken in het beleid, de activiteiten en werkwijze van BHOS. Op het gebied van handel steunen we vrouwelijk ondernemers met ambities over de grens. Concreet betekent dit dat we optimaal toegang blijven bieden tot internationale netwerken en marktkennis. We stimuleren de gebruikmaking van ons handelsinstrumentarium, met het specifieke streven van 25% vrouwelijke deelname aan handelsmissies. Daarnaast blijven we in zetten op dataverzameling om zo ons inzicht in de doelgroep verder te verdiepen. Tenslotte gebruiken we communicatie-uitingen (Groei-over-Grenzen campagne) om de zichtbaarheid van vrouwelijke rolmodellen en het bereik van onze dienstverlening te vergroten.

- 61 Klopt het dat internationale afspraken vereisen dat klimaatgelden 'nieuw en additioneel' moeten zijn en dus niet uit ODA-gelden worden gehaald omdat dit ten koste gaat van de ODA doeleinden en de 0,7% BNI norm?

25

Antwoord

Het *Copenhagen Accord*⁴⁰ spreekt over 'nieuw en additioneel', maar bevat geen definitie. Over het concept additionaliteit bestaat internationaal geen consensus. In de praktijk is het onderscheid tussen ontwikkelingsdoelstellingen en klimaatdoelstellingen door hun samenhang vaak moeilijk te maken. Zo levert de toegang tot hernieuwbare energie zowel een bijdrage aan het verminderen van CO₂ uitstoot als van energie-armoede, en is klimaatadaptatie een integraal onderdeel van voedselprogramma's. Het behalen van SDG's

⁴⁰ <https://unfccc.int/resource/docs/2009/cop15/eng/11a01.pdf#page=4>

kan alleen succesvol zijn, indien duurzame ontwikkeling voorop staat, waarbij rekening gehouden wordt met gevolgen van klimaatverandering en de transformatie naar koolstofarme, klimaatweerbare ontwikkelingspaden.

Het kabinet erkent dat er wereldwijd meer inzet nodig is om klimaatactie, -mitigatie en -adaptatie, effectief aan te pakken. Het kabinet gaat bij de inzet op klimaat en op ontwikkeling, uit van een geïntegreerde benadering en investeert daarbij in zowel klimaatmitigatie als -adaptatie, waarmee ook wordt bijgedragen aan de SDG-doelen.

Zoals aangekondigd in de BHOS-nota verwacht het kabinet in 2025 ten minste EUR 900 miljoen aan publieke klimaatfinanciering te besteden. Hiervan blijft Nederland ten minste de helft uitgeven aan klimaatadaptatie. Ook wil het kabinet de met publieke middelen gemobiliseerde private klimaatfinanciering vergroten. De publieke en gemobiliseerde private klimaatfinanciering samen is in 2025 naar verwachting meer dan EUR 1,8 miljard.

Alle financiering die ten goede komt aan landen die door de OESO-DAC als ontwikkelingslanden worden gedefinieerd en waarvan de financiering ontwikkelingsgerelateerd is (volgens de criteria van de OESO-DAC), worden gerekend als ODA. De in de BHOS-nota aangekondigde extra inzet op publieke klimaatfinanciering is onderdeel van het ODA-beleid en -budget.

- 62   Waarom staat er in de beleidsnota (en dus niet in de quotes van belangenverenigingen) geen enkele vermelding van de OESO-richtlijnen in relatie tot zowel Europese als nationale IMVO-wetgeving en beleid? Kunt u voor eens en altijd bevestigen dat deze internationale richtlijnen de basis zijn voor IMVO-wetgeving en beleid? En zo niet, waarom kiest u ervoor deze internationale afspraken links te laten liggen? 25

Antwoord

De OESO-richtlijnen, samen met de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights* (UNGP's), vormen de basis voor het IMVO-beleid van Nederland, gericht op een doordachte mix van vrijwillige en dwingende maatregelen. Zodoende vormen ze ook de basis voor de onderhandelingsinzet in Brussel bij de totstandkoming van de Europese IMVO-wetgeving.

- 63   Hoe kan het Europese voorstel voor IMVO-wetgeving als basis worden genomen voor een nationaal wetsvoorstel als het kabinet zelf stelt dat het Europese voorstel niet voldoet? 25

Antwoord

Het kabinet verwelkomt het voorstel voor de *Corporate Sustainability Due Diligence Directive*. De publicatie van het wetgevende voorstel is een stap vooruit, die leidt tot een gelijk speelveld en een grotere impact. Het kabinet heeft in het BNC-fiche⁴¹ aangegeven ruimte voor verbetering te zien - met name op de reikwijdte en de OESO-conformiteit van het richtlijnvoorstel - en zet hier in de onderhandelingen stevig op in.

In overeenstemming met het coalitieakkoord voert het kabinet nationale IMVO-wetgeving in die rekening houdt met een gelijk speelveld met de omringende landen en implementatie van mogelijke EU-regelgeving.

---

⁴¹ Kamerstuk 22 112, nr. 3393

- 64 Kunt u toelichten welke verdere IMVO-maatregelen uitgewerkt zullen worden en daar een tijdlijn bij schetsen? 25

Antwoord

De inzet van het kabinet is om de kaders voor het instrument voor sectorale samenwerking aan het einde van zomer 2022 gereed te hebben. Het instrument voor sectorale samenwerking opent in de tweede helft van 2022. Het streven is om het IMVO-steunpunt in september 2022 van start te laten gaan.

- 65 Wat moet er nog onderzocht worden met betrekking tot het vergroenen van handelsinstrumenten? Kunt u bevestigen dat dergelijk onderzoek niet zal leiden tot vertraging of uitblijven van vergroeningsmaatregelen? 27

Antwoord

Zie antwoord op vraag 55.

- 66 Hoe wordt er interdepartementaal en in EU-verband samengewerkt om van de focus van Buitenlandse Zaken op water, voedselzekerheid, seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR), en veiligheid en rechtsorde een slimme geïntegreerde aanpak te maken? 30

Antwoord

Naast de interne afstemming tussen de verschillende beleidsdirecties van Buitenlandse Zaken, bijvoorbeeld waar het gaat om de samenhang van WASH en SRGR of van voedselzekerheid en humanitaire crisis, is de BHOS-nota ook interdepartementaal afgestemd en wordt waar relevant met de andere departementen samengewerkt in de uitvoering. Daarnaast is er het kabinetsbrede actieplan voor ‘beleidscoherentie voor ontwikkeling’ waarin wordt gewerkt aan het tegengaan van eventuele ongewilde negatieve effecten van Nederlands beleid voor lage inkomens landen.

Het belang van een geïntegreerde aanpak staat ook op de agenda in Brussel. Zo zijn onder het Meerjarig Financieel Kader 2021-2027 verschillende EU-externe financieringsinstrumenten vervangen door het EU Instrument voor nabuurschapsbeleid, ontwikkeling en internationale samenwerking (NDICI).⁴² De verwachting is dat het geïntegreerde karakter van het NDICI onder meer de beleidscoherentie van het instrument ten goede komt.

- 67 Stel de economie (uitgedrukt in BNI) groeit in Nederland met 5% sneller per jaar dan verwacht, wat zijn dan de gevolgen voor het budget voor ontwikkelingsamenwerking? 30

Antwoord

Het budget voor ontwikkelingssamenwerking (Official Development Assistance, ODA) is gekoppeld aan de ontwikkeling van het Bruto Nationaal Inkomen (BNI). Een extra stijging van het BNI met 5% leidt op dit moment tot een verhoging van het ODA-budget van ruim EUR 300 miljoen in 2022 oplopend tot bijna EUR 400 miljoen vanaf 2027.

---

⁴² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2021/04/26/kamerbrief-inzake-kabinetsappreciatie-verordening-van-het-eu-instrument-voor-nabuurschapsbeleid-ontwikkeling-en-internationale-samenwerking>

- 68 Stel de economie (uitgedrukt in BNI) krimpt in Nederland met 5%, wat zijn dan de gevolgen voor het budget voor ontwikkelingssamenwerking? 30

Antwoord

Het budget voor ontwikkelingssamenwerking (*Official Development Assistance*, ODA) is gekoppeld aan de ontwikkeling van het Bruto Nationaal Inkomen (BNI). Een daling van het BNI met 5% leidt op dit moment tot een verlaging van het ODA-budget van ruim EUR 300 miljoen in 2022 oplopend tot bijna EUR 400 miljoen vanaf 2027.

- 69 Profiteren de focuslanden meer of minder dan gemiddeld van de groei van de wereldhandel? 30

Antwoord

De term ‘focuslanden’ wordt in de notitie zowel bij OS-landen als bij de combinatielanden gebruikt. Deze 36 landen (22 OS-landen en 14 combinatielanden) verschillen zodanig van elkaar dat niet generiek kan worden bepaald of de focuslanden meer of minder dan gemiddeld profiteren van de groei van de wereldhandel. Het IMF heeft in april 2022 een raming gegeven voor de wereldwijde economische groei in 2022. Een aantal focuslanden laat een grotere groei zien dan de voorspelde 3,6 procent (Niger 6,9%, Bangladesh 6,4%); een aantal andere focuslanden blijft duidelijk achter (Jordanië 2,4%, Mali 2%, Soedan 0,3%). Per land verschilt vervolgens de bijdrage van handel aan economische groei.

- 70 Klopt het dat we de merkwaardige figuur krijgen dat wanneer de economie in Nederland en in de wereld harder groeit dan verwacht er meer geld beschikbaar is voor onze focuslanden, terwijl als de Nederlandse en de wereldeconomie krimpt er juist minder geld beschikbaar is voor de focuslanden? 30

Antwoord

De ontwikkeling van het ODA-budget is, conform internationale afspraken, afhankelijk van de ontwikkeling van de Nederlandse economie. Dus komt er in tijden van economische groei meer ODA-budget beschikbaar en in tijden van krimp minder. Dit betekent niet automatisch dat als de Nederlandse economie krimpt er minder geld naar focuslanden gaat.

- 71 De in het regeerakkoord afgesproken extra gelden voor ontwikkelingssamenwerking oplopend naar 500 miljoen zijn een belangrijke stap richting de afgesproken ODA-norm van 0,7%. Wat is de verwachting ten aanzien van de ontwikkeling van het budget voor eerstejaars opvang als onderdeel van ODA? 30

Antwoord

De bijdrage vanuit het ODA-budget in 2022 voor de eerstejaars opvang van asielzoekers uit DAC-landen is EUR 588 miljoen (excl. EUR 150 miljoen voor de opvang van Oekraïners). Het totaal van de bijdrage voor de eerstejaars opvang van asielzoekers en de eenmalige bijdrage voor de opvang van Oekraïners (Kamerstuk 36 12, nr. 1, Voorjaarsnota 2022) is daarmee dit jaar EUR 738 miljoen. De –meest recente– meerjarenraming ten tijde van de Voorjaarsnota is hieronder weergegeven. De verwachting is dat dit verder toeneemt.

Verwachte asieltoerekening (bedrag x EUR 1 miljoen)				
2022	2023	2024	2025	2026
588*	626	630	630	635

(*exclusief opvang van Oekraïense vluchtelingen in Nederland)

72 Klopt het dat er middelen uit het budget voor ontwikkelingssamenwerking gebruikt worden voor de wederopbouw van Oekraïne?

31

Antwoord

De middelen uit het budget voor ontwikkelingssamenwerking worden alleen gebruikt voor activiteiten die volgens de OESO DAC als ODA kwalificeren. Het Nederlandse kabinet is geïnteresseerd in het herstel en de wederopbouw van Oekraïne. De bereidheid om te helpen is er en zal er blijven. Van wederopbouw van fysieke infrastructuur is op dit moment nog geen sprake. In veel gebieden waar dit moet gebeuren, vinden immers nog gevechtshandelingen plaats. Het is momenteel dan ook nog onduidelijk hoe en wanneer wederopbouw kan gaan plaatsvinden, gezien de oorlogssituatie. Het kabinet bereidt zich hierop wel al voor.

Het kabinet heeft de bevolking van Oekraïne gesteund met ODA-middelen. De humanitaire noden blijven onverminderd hoog. Deze vorm van ondersteuning is gefinancierd uit ODA. Op dit moment wordt in samenwerking met partnerorganisaties gekeken waar een begin kan worden gemaakt met herstelactiviteiten in getroffen gebieden. Als onderdeel van humanitaire hulp worden hierbij essentiële infrastructurele knelpunten rond bijvoorbeeld drinkwatervoorziening opgelost. Ook deze vorm van humanitaire hulp (*early recovery*) is gefinancierd uit het ODA-budget. Nederland levert ook een bijdrage aan humanitaire ontmijning, een randvoorwaarde om wederopbouw en terugkeer mogelijk te maken. En daarnaast aan het tegengaan van geweld tegen vrouwen. Ook spant Nederland zich substantieel in om via multilaterale organisaties als Wereldbank, IMF en de EU aanzienlijke liquiditeitssteun te verschaffen aan de Oekraïense overheid om te faciliteren dat deze zo goed mogelijk kan blijven functioneren. Deze steun betreft grotendeels garanties, die op dit moment niet leiden tot ODA-uitgaven. Daarnaast stelt het kabinet middelen beschikbaar om exporteren naar en investeren in Oekraïne te faciliteren en zo de herstel en wederopbouwactiviteiten die plaatsvinden in het land te ondersteunen. Tot slot zijn middelen vrijgemaakt voor het ontwikkelen van wederopbouwplannen van drie gemeenten in Oekraïne.

Verwacht wordt dat Oekraïne op korte termijn, met steun van de Wereldbank en de Europese Commissie, tot een inventarisatie van de noden voor wederopbouw komt in de vorm van een gecoördineerd *needs assessment*. Tezamen met de plannen die Oekraïne al tijdens de conferentie in juli jl. in Lugano, Zwitserland heeft gepresenteerd, zal Nederland in afstemming met andere donoren, bekijken op welke manier bijgedragen kan worden aan de wederopbouw van Oekraïne. De Nederlandse inzet zal binnenkort in een Kamerbrief over herstel en wederopbouw nader worden toegelicht.

73 Gebruiken ook andere EU landen, zoals Duitsland, Oostenrijk, Denemarken en Zweden, middelen uit hun budget voor ontwikkelingssamenwerking voor de wederopbouw van Oekraïne?

31

Antwoord

Er is, gezien de gevechtshandelingen, nog geen sprake van wederopbouw. Het is nog niet bekend hoe andere EU-landen de wederopbouw van Oekraïne zullen financieren en in hoeverre zij hierbij ook middelen uit hun budget voor ontwikkelingssamenwerking zullen inzetten. Ook wachten donoren op de uitkomsten van het gecoördineerde *needs assessment*. Wel is informatie beschikbaar over de humanitaire steun en steun voor eerste herstelactiviteiten. Een overzicht van wat deze landen tot nu toe hebben gefinancierd zal worden opgenomen in de volgende Kamerbrief inzake hulp aan Oekraïne, die uw Kamer voor het Kamerdebat over de BHOS-nota op 28 september zal toekomen.

- 74   Betalen ook andere departementen mee aan de wederopbouw en herstel van Oekraïne? 31

Antwoord

Zie antwoord op vraag 72. Dit geldt voor de Nederlandse overheid als geheel, dus ook voor inspanningen rond wederopbouw van andere departementen. Zoals is beschreven in de Kamerbrief van 6 juli jl. dragen de andere departementen waar mogelijk bij aan het lenigen van de noden in Oekraïne. Zij zijn daarbij zelf verantwoordelijk voor hun eigen activiteiten in Oekraïne en financieren deze uit eigen middelen.

- 75   Hoe wordt aanbeveling 6 van het AIV-advies inzake ‘Digitalisering en jeugdwerkgelegenheid in Afrika’ betrokken bij de creatie van waardig werk voor jongeren, om te voorkomen dat groei in banen vooral in de informele sector plaatsvindt? 32

Antwoord

Conform de aanbeveling van de AIV worden jongeren begeleid bij hun eerste stappen op de formele arbeidsmarkt en het stapsgewijs ‘formaliseren’ van hun (micro)bedrijf. Dit doet het kabinet bijvoorbeeld door te investeren in de transitie van onderwijs naar werk via programma’s als het *Challenge Fund for Youth Employment* en het *Nexus Skills/Jobs*-programma. Samen met de *African Development Bank* en door middel van het *Orange Corners*-programma ondersteunt Nederland jonge ondernemers in Afrika en het Midden-Oosten bij het opbouwen van een beter bestaan in de formele economie. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan toegang tot financiële diensten, onder meer via het *Orange Corners Innovation Fund*, *Dutch Good Growth Fund* en *MASSIF*.

Ook wordt ingezet op de creatie van waardig werk voor jongeren door de inspanningen op leefbaar loon in internationale waardeketens uit te breiden. Conform aanbeveling 6 van het AIV-advies richten we ons daarbij vooral op sectoren waar Nederland iets te bieden heeft en waarvoor grote belangstelling bestaat vanuit Sub-Sahara Afrika. Dit doet het kabinet bijvoorbeeld met het in 2021 gestarte *Netherlands Trust Fund V* (NTF V) van het *International Trade Center*, gericht op de ondersteuning van het MKB in de agribusiness en de digitale dienstensector in verschillende Afrikaanse landen, en dan met name op vrouwen en jongeren. Andere voorbeelden zijn de ketenverduurzamingsprogramma’s van the *Sustainable Trade Initiative* (IDH) en *Solidaridad*, die o.a. in de cacaosector in West-Afrika bijdragen aan leefbare lonen en inkomens, betere arbeidsomstandigheden en het tegengaan van kinderarbeid.

- 76   Waarom is digitalisering niet een van de focusonderwerpen naast “water” en “voedselzekerheid”? 32
- Antwoord**
- Het kabinet levert een extra inspanning om de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG’s) weer in zicht te krijgen. Digitalisering is, evenals verduurzaming, een dwarsdoorsnijdend thema in ontwikkelingssamenwerking. Met digitalisering wordt de inzet op andere focusonderwerpen, van duurzame economische ontwikkeling tot humanitaire hulp, versterkt. De inzet van digitale technologieën biedt onder andere kansen om ontwikkelingsdoelen - waaronder óók doelen met betrekking tot water en voedselzekerheid - sneller en efficiënter te behalen. Hierbij heeft het kabinet uiteraard ook aandacht voor de risico’s van digitalisering, zoals digitale (data) veiligheid en de groeiende digitale ongelijkheid. In de combinatielanden legt het kabinet een focus op digitalisering bij de uitvoering van handels- en ontwikkelingsbeleid.**
- 77   Wordt bij digitalisering ook aandacht besteed aan de bestrijding van seksueel misbruik van kinderen, wat vaak zijn weg online vindt? Zo ja, hoeveel en op welke wijze? Zo nee, waarom niet? 32
- Antwoord**
- Het kabinet ondersteunt een inclusieve en op mensenrechten gebaseerde benadering van de digitale ruimte door online veiligheid, digitale inclusie en de bescherming van online mensenrechten aan te moedigen. De rechten van kinderen en het bestrijden van misbruik zijn hier onderdeel van. Het wereldwijd toenemend gebruik van digitale technologieën heeft helaas ook geleid tot een toename van online seksueel misbruik, dat (onder meer via digitale wegen) aangepakt moet worden. Onder het recent gepubliceerde subsidiebeleidskader “Fonds Bestrijding Seksuele Uitbuiting van Kinderen” is ook ruimte voor programmavoorstellen van maatschappelijke organisaties gericht op de bestrijding van online seksuele uitbuiting van kinderen.**
- 78   Waarom worden de investeringen in een nieuw en langjarig beroeps- en hoger onderwijsprogramma niet gerekend tot de focusonderwerpen? 32
- Antwoord**
- Toegang tot kwalitatief goed beroeps- en hoger onderwijs is een belangrijke, eigenstandige doelstelling binnen SDG-4 (toegang tot kwaliteitsonderwijs) en is een sleutel tot het bereiken van andere SDG’s, zoals gendergelijkheid, fatsoenlijk werk, gezondheid en een stabiel klimaat. Het nieuwe beroeps- en hoger onderwijsprogramma is daarom niet een apart focusonderwerp maar zal juist verschillende focusonderwerpen versterken.**
- 79   Hoeveel wordt er geïnvesteerd in een nieuw en langjarig beroeps- en hoger onderwijsprogramma in de komende jaren? 32
- Antwoord**
- De uitwerking van een nieuw programma voor beroeps- en hoger onderwijs vindt op dit moment plaats. Zodra het programma in hoofdlijnen is uitgewerkt, zal uw Kamer hierover geïnformeerd worden, inclusief de budgettaire omvang.**
- 80   Legt het kabinet een relatie tussen de opleiding van jongeren in Afrika, de Sahel en het Midden-Oosten en onze tekorten op de arbeidsmarkt, denk aan zorg en land- en tuinbouw? 32

Antwoord

In het kader van het BHOS-beleid zet het kabinet in op beroepsopleidingen die jongeren in met name Afrika en de MENA-regio beter voorbereiden op de lokale arbeidsmarkt, zodat zij een bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van hun eigen land. De inzet is niet gericht op het oplossen van tekorten op de Nederlandse arbeidsmarkt.

- 81 Op welke wijze is gecommuniceerd met de 30 landen die niet langer aanspraak kunnen maken op private sector ontwikkelingssteun? 32

Antwoord

Landen zijn hierover geïnformeerd door onze ambassades in de betreffende landen.

- 82 Wisten deze 30 landen al langer dat ze waarschijnlijk niet in aanmerking zouden komen voor aanspraak op private-sectorontwikkelingssteun? 32

Antwoord

Ja, dit is begin dit jaar aan de ambassades gecommuniceerd, die hun landen hebben geïnformeerd.

- 83 Hanteert het kabinet heldere criteria zodat landen weten wanneer ze niet langer in aanmerking komen voor financiële ondersteuning vanuit Nederland? 32

Antwoord

Voor verschillende beleidsdoelen ('brede ontwikkelingssamenwerking' in focuslanden, buitenlandse handel, private-sectorontwikkeling) bestaan verschillende landenlijsten. Landen worden geïnformeerd wanneer zij niet langer in aanmerking komen voor financiële ondersteuning uit Nederland. Doorgaans zal dit via de Nederlandse ambassades verlopen.

Landenlijsten voor specifieke programma's, zoals het bedrijfslevenprogramma, worden samengesteld op basis van criteria die verband houden met lokale behoeften, Nederlandse capaciteit en Nederlandse comparatieve voordelen en het beschikbare budget. De criteria hangen mede af van de specifieke programma's. Zo kunnen klimaatprogramma's ook worden uitgevoerd in andere landen dan focuslanden (zoals Brazilië) en geldt voor het 'Algemene ODA Activiteiten programma' (voor kleinschalige activiteiten buiten de focus-regio's) de indeling in inkomenscategorieën van de Wereldbank.

In veel gevallen is overigens geen sprake van directe samenwerking tussen de overheden van Nederland en een ontvangend land, omdat de financiering vrijwel uitsluitend via andere partners wordt geleid (multilaterale organisaties, *civil society* organisaties, kennisinstellingen, bedrijven). Ook aan deze organisaties wordt bekend gesteld in welke landen zij wel/niet met Nederlandse financiering kunnen werken.

- 84 In hoeverre wordt in diplomatiek verkeer of via andere kanalen aangestuurd op het creëren van multi-stakeholder platforms voor jeugdwerkgelegenheid en private-sectorontwikkeling, zodat alle relevante actoren hierbij betrokken worden? 32

Antwoord

Nederland zet zeker in op dergelijke multi-stakeholder platforms. Zo zijn we aangesloten bij het ILO *Decent Jobs for Youth Initiative* en het UNICEF *Generation Unlimited* programma, waarin samenwerking tussen aangesloten partijen wordt gestimuleerd en kennis wordt gedeeld. Ook op nationaal niveau brengen we relevante actoren op het gebied van jeugdwerkgelegenheid en private-sector-ontwikkeling bij elkaar. Bijvoorbeeld in de *Orange Corners* waarmee *start-ups* van jongeren worden ondersteund, in Tunesië in het kader van de programmatische aanpak duurzame economische ontwikkeling en in Nigeria, waar Nederland i.s.m. relevante actoren een *Youth Employment Strategy* heeft ontwikkeld.

- 85 Op pagina 32 van de beleidsnota worden micro-bedrijven genoemd als onderdeel van de doelgroep voor private- sectorontwikkeling, samen met het midden- en kleinbedrijf (MKB). Verderop de pagina staat aangegeven dat het kabinet zich richt op het versterken van het MKB in ontwikkelingslanden. Maken microbedrijven onderdeel uit van deze inzet? 32

Antwoord

Ja, micro-bedrijven maken deel uit van de doelgroep van het MKB voor private sector ontwikkeling.

- 86 In de beleidsnota wordt 'Private sector ontwikkeling: focus op MKB in ontwikkelingslanden (SDG-8)' toegelicht. Hoe bent u van plan om de bijdrage aan SDG-8 te monitoren en rapporteren bij private sector ontwikkelingen en welke rol zullen geharmoniseerde SDG-indicatoren 8.7 en 8.8 hierin spelen? 32

Antwoord

Ontwikkelingslanden rapporteren over het geheel aan resultaten op de SDG-indicatoren (waaronder 8.7 en 8.8) aan de VN. Via monitoring en evaluatie rapporteert Nederland jaarlijks over de Nederlandse bijdrage aan de SDG-8 (sub-)doelen, aan de hand van een (kwantitatieve) contributie-analyse. De SDG-mapping die in 2020 in gang is gezet dient daarbij als instrument. Hiermee wordt onder andere de bijdrage van programma's en projecten aan de (sub-)doelen van SDG-8 in kaart gebracht. In de jaarlijkse OS-resultatenrapportage worden de belangrijkste resultaten, ook op dit terrein, samengebracht en toegankelijk gemaakt.

- 87 Worden de kansen die digitalisering en efficiënt gebruik van data met zich meebrengen doorgetrokken naar noodhulp? 32 37

Antwoord

Ja. Digitalisering is een dwarsdoorsnijdend thema dat alle onderwerpen raakt, waaronder noodhulp. Daarbij wordt onder meer gekeken naar de mogelijkheden die digitale technologieën en data bieden om noodhulp efficiënter te maken. Uiteraard wordt hierbij niet alleen naar kansen maar ook naar risico's gekeken, zoals digitale veiligheid en dataprivacy, met name met betrekking tot kwetsbare groepen. Nederland ondersteunt onder meer het Centrum voor Humanitaire Data van UNOCHA. Het centrum heeft als doel om het gebruik van data binnen de humanitaire sector en daarmee de impact van de hulp te vergroten. Daarnaast steunt Nederland ook

verschillende humanitaire innovatiefondsen en werkt zij samen met haar humanitaire partners om waar mogelijk digitale kansen te benutten.

- 88 Wat verstaat u onder “de armsten” op pagina 33? Hoe wordt dit gedefinieerd? 33

Antwoord

De beleidsnota verwijst in de definitie van extreme armoede naar de analyses van de Wereldbank. De Wereldbank definieert extreme armoede als het aantal mensen dat leeft van minder dan USD 1,90 per dag. Na jaren van mondiale daling van het aantal mensen dat in extreme armoede leeft, steeg dat aantal in 2020 als gevolg van de ontwrichtende effecten van de COVID-19 crisis en klimaatverandering.

- 89 Gaat binnen klimaatadaptatie ook aandacht zijn voor kwetsbaren groepen zoals bijvoorbeeld kinderen en mensen met een beperking? 33

Antwoord

In zijn beleid, en bij de inzet op klimaatadaptatie, heeft het kabinet specifiek aandacht voor de armste en meest kwetsbare mensen. In klimaatprogramma's doet het kabinet dat door bijv. extra te investeren in het “*Least Developed Country Fund*” voor klimaatadaptatie in minst ontwikkelde landen en in lokaal geleide klimaatadaptatie (volgens de principes van “*locally-led adaptation*”). Via o.a. Unicef ondersteunt Nederland bijvoorbeeld specifiek toegang van vrouwen en kinderen tot klimaatresistente drinkwater- en sanitaire voorzieningen.

- 90 Waarom wordt klimaat niet gerekend tot een van de focusonderwerpen? 33

Antwoord

Het tegengaan van klimaatverandering is een eigenstandige, hoge prioriteit van dit kabinet dat alle beleidsterreinen raakt. Daarom is de klimaatinzet geïntegreerd in het volledige buitenlandbeleid, waaronder diplomatie, ontwikkelingssamenwerking en handel, conform de motie van de leden Sjoerdsma en Van Ojik om instrumenten van het buitenlandbeleid en de diplomatie in lijn te brengen met de doelstellingen uit het Klimaatakkoord van Parijs.⁴³ Klimaat is daarmee een dwarsdoorsnijdende prioriteit voor het geheel BHOS-beleid en wordt in deelonderwerpen van de beleidsnota uitgewerkt, van klimaat slimme landbouw tot handelsverdragen. Deze prioriteit vertaalt zich ook in de gemaakte financiële keuzes: van alle beleidskeuzes vindt de grootste intensivering plaats op klimaat. Dit is hard nodig want de gevolgen van klimaatverandering manifesteren zich steeds sterker en ook voor het behalen van de 1,5 graden doelstelling is meer mondiale klimaatactie nodig.

- 91 Hoeveel gaat Nederland in de komende jaren uitgeven aan verbetering van het klimaat uit het budget voor ontwikkelingssamenwerking per jaar vanaf 2020 tot 2025? 33

---

⁴³ Kamerstuk 35570 V, nr. 40

Antwoord

De Nederlandse publieke bijdrage aan klimaatfinanciering ten behoeve van ontwikkelingslanden wordt gerealiseerd op de diverse begrotingsartikelen, met de begroting van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en met de bijdragen aan multilaterale banken uit de begroting van Financiën.

De Nederlandse geplande en gerealiseerde publieke bijdrage aan klimaatfinanciering wordt jaarlijks vermeld in de Homogene Groep Internationale samenwerking (HGIS)-nota en het daar aan gekoppelde jaarverslag.

In 2020 realiseerde Nederland EUR 596 miljoen aan publieke klimaatfinanciering. In 2022 verwacht Nederland EUR 690 miljoen te realiseren en in 2025 EUR 900 miljoen. Het bedrag in 2022 is EUR 30 miljoen meer dan origineel opgenomen in de HGIS-nota, zoals vermeld aan uw Kamer⁴⁴. De ramingen voor 2023 en 2024 komen uw Kamer toe met de HGIS nota's voor 2023 en 2024.

Gerealiseerde en verwachte publieke klimaatfinanciering in miljoenen euro's:

Gerealiseerd					Verwacht	
2017	2018	2019	2020	2021	2022	2025
394	578	570	596	638	690	900

De aanzienlijke stijging is mogelijk doordat van alle beleidskeuzes de grootste intensivering plaatsvindt op klimaat. Dit is hard nodig want de gevolgen van klimaatverandering manifesteren zich steeds sterker en ook voor het behalen van de 1,5 graden doelstelling is meer mondiale klimaatactie nodig.

- 92 Kan er bij de verstrekking van een exportkredietverzekering gebruik worden gemaakt van een programma vanuit ontwikkelingssamenwerking om natuur en klimaat te herstellen en versterken? Zo nee, waarom niet? Zo ja, op welke wijze? 33

Antwoord

Met ontwikkelingssamenwerking ondersteunde private projecten om natuur en klimaat te herstellen en versterken kunnen gedekt worden door het instrumentarium van *Atradius Dutch State Business (ADSB)*. Projectontwikkelaars kunnen daartoe via reguliere kanalen een aanvraag indienen bij Atradius.

Voorbeelden zijn de met ontwikkelingssamenwerking ondersteunde fondsen *Climate Investor One* en *Climate Investor Two* die beiden een garantie van ADSB krijgen.

- 93 Hoeveel van het budget van ontwikkelingssamenwerking gaat naar de verduurzaming van de energiebronnen? 33

Antwoord

Vanuit de begroting Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking wordt op diverse manieren bijgedragen aan hernieuwbare energie. Begrotingsartikel 2.3 bevat een budgetlijn specifiek voor toegang tot hernieuwbare energie. In de begroting voor 2022 zijn die uitgaven op dit begrotingsartikel geraamd op EUR 52

⁴⁴ Kamerstuk 36120-XVII

miljoen. Verder wordt binnen begrotingsartikel 2.3 bijgedragen aan klimaatfondsen - bijvoorbeeld het *Green Climate Fund* en het *Dutch Fund for Climate and Development* - die in diverse sectoren waaronder de verduurzaming van energiebronnen actief zijn.

Ook uit budgetlijnen uit andere begrotingsartikelen kunnen bijdragen worden gegeven die relevant zijn voor de verduurzaming van energiebronnen, bijvoorbeeld inzake regelgeving voor (duurzaam) ondernemen en inzet voor beroepsonderwijs in de energiesector. Omdat deze bijdragen en activiteiten meerdere sectoren bestrijken of andere hoofddoelstelling(en) hebben is het niet mogelijk deze separaat te registreren onder hernieuwbare energie.

- 94 Hoeveel van het budget van ontwikkelingssamenwerking gaat naar het tegengaan van ontbossing? 33

Antwoord

In lijn met de Kamerbrief over de internationale inzet voor bosbehoud en bosherstel van maart 2020⁴⁵, geeft Nederland momenteel ten minste EUR 25 miljoen per jaar uit aan het tegengaan van ontbossing, onder de budgetlijn ‘klimaat algemeen’ van begrotingsartikel 2.3 op de begroting van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. Zoals aangekondigd in de nota verdubbel ik deze inzet, waarmee Nederland per 2025 ten minste EUR 50 miljoen zal besteden aan het tegengaan van ontbossing. Deze verhoging is mede ingegeven vanuit de wens en noodzaak om meer te doen aan biodiversiteit. Als onderdeel van mijn toezegging biodiversiteit sterker als dwarsdoorsnijdend onderwerp binnen ontwikkelingssamenwerking te integreren, zal voorts bij nieuwe OS-activiteiten worden getoetst in hoeverre zij kunnen bijdragen aan het behoud en herstel van biodiversiteit.

- 95 Kunt u een overzicht geven van de budgetontwikkeling ten behoeve van het klimaat in de afgelopen vijf jaar en voor de komende vijf jaar? 33

Antwoord

Zie antwoord op vraag 91 en vraag 94.

- 96 Hoe ziet in de komende vijf jaar de verhouding in uitgaven tussen preventie van klimaatverandering en klimaatadaptatie eruit? 33

Antwoord

Nederland geeft ten minste de helft van de publieke klimaatfinanciering uit aan klimaatadaptatie. Het kabinet streeft er naar dit te behouden. Nederland legt een sterk accent op klimaatadaptatie omdat het juist arme mensen zijn die het hardst geraakt worden door klimaatverandering. Zij worden nu al geconfronteerd met de negatieve gevolgen van klimaatverandering, terwijl de impact verder zal toenemen.

Wereldwijd wordt minder dan een kwart van alle klimaatfinanciering aan adaptatie uitgegeven, in weerwil van de afspraken gemaakt in Parijs die zowel mitigatie als adaptatie omvatten. Tijdens de *Climate Adaptation Summit* in Nederland in januari 2021 riep de Secretaris Generaal van de VN op tot een balans in de financiering tussen adaptatie en mitigatie.

---

⁴⁵ Kamerstukken 30 196 nr. 708 en 31 793, nr. 199

- 97   Ligt de nadruk om verduurzaming van de bronnen van energie in het klimaatprogramma, op het tegengaan van ontbossing, op versterken biodiversiteit of op andere klimaatdoelen?   33   34

Antwoord

De beleidsnota geeft ten aanzien van klimaatactie prioriteit aan klimaatadaptatie, toegang tot hernieuwbare energie en tegengaan van ontbossing. Met deze inzet wil het kabinet ook het verlies van biodiversiteit wereldwijd tegengaan.

- 98   Hoe wordt de samenhang en synergie in de budgetten en besteding van middelen rond noodhulp, klimaatadaptatie en ontwikkelingsgelden vormgegeven?   33   37

Antwoord

Voor een belangrijk deel wordt deze samenhang en synergie gerealiseerd door regulier overleg in het managementteam van het Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking. Ook worden beleidsmakers van verschillende (thema-)directies betrokken bij de voorbereiding van nieuwe programma's. Op landenniveau worden meerjarenplannen en jaarplannen opgesteld door de ambassades, met input van het landenteam uit Den Haag. Deze gaan over de totale Nederlandse inzet in een land, en worden beoordeeld door multidisciplinair samengestelde teams van het ministerie. Tijdens de uitvoering wordt via de zogeheten 'landenteams' regelmatig de voortgang gemonitord, waarbij samenhang, effectiviteit en efficiëntie van het gehele programma voorop staan. De ambassade in Zuid-Soedan steunt in de stad Bor het *Flood Management Programma* van de *International Organization for Migration (IOM)* om de negatieve gevolgen van regen en overstromingen voor de bevolking van Bor, waaronder vele duizenden ontheemden, te beperken. Bor krijgt steeds vaker te maken met wateroverlast, mede veroorzaakt door klimaatverandering. Tot slot wordt de samenhang en synergie bevorderd door middel van beleidsdialoog met belangrijke uitvoeringpartners (multilateraal en maatschappelijke partners) waarbij centraal en op de post doorgaans meerdere (thematische) belanghebbenden zijn betrokken.

- 99   Kunnen middelen vanuit klimaatfinanciering worden ingezet om noodhulp effectiever te maken en te ontlasten?   33   37

Antwoord

De effecten van klimaatverandering zoals droogte, mislukte oogsten, overstromingen en een toenemend aantal natuurrampen, dragen bij aan de stijging van humanitaire noden wereldwijd. Het kabinet zet zich ervoor in om de effecten van klimaatverandering bij de planning en uitvoering van noodhulpresponses mee te nemen. Dit gebeurt bijvoorbeeld door hierop te anticiperen via organisaties zoals het Rode Kruis. Nederland zet parallel in op het aanpakken van de grondoorzaken van de noden, om humanitaire rampen te voorkomen en noodhulp te ontlasten. De aanpak van klimaatverandering valt in die categorie.

- 100   Op welke wijze worden door een combinatie van klimaatfinanciering en humanitaire hulp ook gemeenschappen in conflictgebieden en fragiele landen bereikt?   33   37

Antwoord

Steun mogelijk maken aan kwetsbare gemeenschappen in conflictgebieden en fragiele landen is een kerndoel van het Nederlandse noodhulpbeleid. Klimaatverandering is in fragiele landen vaak een aanjager van humanitaire noden. Het internationale noodhulpsysteem houdt daarmee steeds meer rekening, bijvoorbeeld in programmering waarbij wordt ingespeeld op ‘voorspelbare’ humanitaire schokken om de impact daarvan te verkleinen (*‘anticipatory action’*). De nadruk van noodhulp blijft gericht op het lenigen van directe noden. Nederland spant zich daarom ook in, samen met andere landen en partners, om grondoorzaken van crises aan te pakken, en bepleit in dat verband ook meer samenhang met de programmering van duurzame ontwikkeling. Bijvoorbeeld via extra bijdragen aan het *‘Least Developed Country Fund’* voor klimaatadaptatie in de minst ontwikkelde landen en met financiering gericht op voedselzekerheid om kwetsbare gemeenschappen in conflictgebieden te helpen klimaatschokken op te vangen en honger te bestrijden. Voorbeelden zijn het programma *‘Building Food System Resilience in Protracted Crisis’* van de voedsel- en landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO) en Wageningen Universiteit in Soedan, Zuid-Soedan en Somalië en het *‘West Africa Food System Resilience Program’* van de Wereldbank in Mali, Niger, Burkina Faso en Togo.

- 101 Het kabinet pleit voor het uitbannen van Hiv/Aids in 2030 in de beleidsnota, hoort hier ook niet TBC bij conform het coalitieakkoord en de kabinetsappreciatie mondiale gezondheidsstrategie? 34

Antwoord

Het kabinet blijft inzetten op het uitbannen van TBC in 2030. De bestrijding van TBC maakt onderdeel uit van de Nederlandse inzet op versterking van mondiale gezondheidszorg. Daarbij kiest Nederland voor een brede, niet alleen ziekte-specifieke aanpak om ook de onderliggende oorzaken van TBC aan te pakken. Dit zal worden opgenomen in de Nederlandse mondiale gezondheidsstrategie die met uw Kamer wordt gedeeld.

- 102 Op welke wijze geeft het kabinet invulling aan de afspraak om TBC uit te bannen in 2030? 34

Antwoord

Zoals aangegeven kiest het kabinet voor een brede benadering waarbij wordt ingezet op versterking van gezondheidszorg. Dit komt ook ten goede aan de bestrijding van TBC. Zo dragen de ongeoormerkte Nederlandse bijdragen aan de WHO en het *Global Fund* hieraan bij. Het *Global Fund* zet specifiek in op de bestrijding van hiv, TBC en malaria. Momenteel gaat 18% van de middelen van Global Fund naar de tuberculosebestrijding. Voor de periode 2023-2025 wordt voorzien dat een groter aandeel van de middelen die het Global Fund ter beschikking heeft naar tuberculosebestrijding gaan. Ook via het *Product Development Partnerships (PDPs)*-programma draagt Nederland bij aan de bestrijding van TBC door ondersteuning van onderzoek naar vaccins, technologieën en andere innovaties.

- 103 Hoeveel middelen van ontwikkelingssamenwerking wordt ingezet om uitbanning van TBC in 2030 te realiseren? 34

Antwoord

Nederland zet in op brede versterking van gezondheidssystemen en -zorg, die het meest effectief en efficiënt kan worden bereikt via ongeormerkte bijdragen. Nederland zet niet op een ziekte-specifieke aanpak. De exacte bijdrage van Nederland aan de bestrijding van TBC niet vast te stellen. Zoals aangegeven in het antwoord op vraag 102 gaat 18% van de middelen van Global Fund naar de tuberculosebestrijding. Omgerekend draagt Nederland via de bijdrage aan het *Global Fund* EUR 13 miljoen per jaar bij aan de bestrijding van TB. Ook via het *Product Development Partnerships (PDPs)* - programma, dat dit jaar wordt verlengd, is bijgedragen aan de bestrijding van TBC.

- 104 Welke doelstelling heeft het kabinet geformuleerd voor 2025 met betrekking tot uitbanning van TBC? 34

Antwoord

Het kabinet zet in op uitbanning van TBC in 2030. Daarbij is geen tussendoel geformuleerd voor 2025.

- 105 Op welke wijze ondersteunt Nederland onze partnerlanden wanneer het gaat om seksueel misbruik van kinderen en jonge vrouwen door Nederlandse ingezetenen? 34

Antwoord

Voor de regering is bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen en jonge vrouwen een prioriteit, ongeacht waar dat plaatsvindt en wat de nationaliteit van de verdachte is. Voor meer informatie over de maatregelen die worden genomen om seksueel misbruik van kinderen en jonge vrouwen door Nederlandse ingezetenen tegen te gaan, verwijst ik naar het ministerie van Justitie en Veiligheid.

- 106 Hoeveel middelen van het budget voor ontwikkelingssamenwerking wordt ingezet voor de bestrijding van seksueel misbruik van kinderen en jonge vrouwen? 34

Antwoord

Jaarlijks wordt EUR 5 miljoen uit begrotingsartikel 3.1 ingezet voor de bestrijding van seksuele uitbuiting van kinderen en jongeren tot 18 jaar. Hiertoe is een specifiek beleidskader opgezet met een looptijd van drie jaar, waarvoor allianties van maatschappelijke organisaties voorstellen kunnen indienen.

- 107 Op welke wijze wordt het politie- en justitieapparaat in deze landen versterkt wanneer het gaat om opsporing en berechting van daders, verspreiders en handelaren van seksueel misbruikte kinderen en jonge vrouwen? 34

Antwoord

Nederland draagt onder andere bij aan programma's van UNDP en de *International Development Law Organization (IDLO)* gericht op het versterken van de rechtsketen om seksueel en gender-gerelateerd geweld aan te pakken. De inzet hangt uiteraard af van de specifieke context in partnerlanden, maar betreft bijvoorbeeld trainingen van politie- en justitiefunctionarissen, het verbeteren van aangiftemogelijkheden voor vrouwen en het assisteren van lokale

politie en justitiediensten bij het inrichten van specifieke *Sexual & Gender Based Violence* rechtbanken.

- 108 Hoe wordt voorkomen dat veroordeelde daders kunnen gaan werken in een andere hulporganisatie wanneer ze betrokken zijn geweest bij een misdrijf? 34

Antwoord

In de Kamerbrief inzake inspanningen op het gebied van seksueel grensoverschrijdend gedrag (SEAH) van 15 juli jl.⁴⁶ gaat het kabinet in op inspanningen van hulporganisaties op het gebied van voorkoming van één type misdrijf, namelijk seksueel grensoverschrijdend gedrag (SEAH). Eén van de preventiemaatregelen betreft verbeterde screening van hulpverleners. Het ministerie van Buitenlandse Zaken is in overleg met het ministerie van Justitie en Veiligheid en het maatschappelijk middenveld over de toepasbaarheid van specifieke afspraken rondom de VOG voor Nederlandse hulpverleners. Hierbij wordt gekeken naar de mogelijkheid van opname van dergelijke specifieke afspraken in de due diligence instrumenten van het ministerie. Het ministerie onderzoekt waar het kan leren van andere sectoren die een VOG vereisen. Het ministerie blijft daarnaast ook in overleg met het maatschappelijk middenveld over screening en is internationaal aangehaakt bij initiatieven die hetzelfde doel voor ogen hebben, zoals in de Kamerbrief beschreven.

- 109 Welk deel van het budget voor mondiale gezondheid zal ten goede komen aan SRGR? En aan welke programma's zal dit worden uitgegeven? 34

Antwoord

Het budget voor mondiale gezondheid en SRGR draagt in beginsel bij aan het behalen van de vier resultaatgebieden voor SRGR. Echter, vanwege het ongeoormerkte karakter van de Nederlandse steun is kwantificering van de toerekening aan SRGR niet altijd precies mogelijk.

Uit beleidsartikel 3.1 worden ook bijdragen gedaan aan fondsen en organisaties die slechts deels of niet specifiek relateren aan de SRGR-resultaatgebieden. Dit geldt bijvoorbeeld voor de COVID-19 gerelateerde bijdragen aan ACT-A, en voor de bijdrage aan organisaties als GAVI. Voor GFATM, het *Global Financing Facility* (GFF) en de *Product Development Partnerships* (PDPs) geldt dat slechts een deel van de inzet gericht is op SRGR incl. hiv/aids. Voor GFF is dat bijvoorbeeld zo'n 30% en GFATM ongeveer de helft (met name hiv/aids). Andere bijdragen, zoals aan UNFPA, *UNFPA Supplies*, UNAIDS, INGOs zoals IPPF, Ipas, en de zeven SRGR strategische partnerschappen dragen volledig bij aan de vier resultaatgebieden.

- 110 Kunt u een overzicht geven van de budgetontwikkeling ten behoeve van SRGR in de afgelopen vijf jaar en voor de komende vijf jaar? 34

Antwoord

In onderstaand overzicht staat de budgetontwikkeling van Beleidsartikel 3.1 van de afgelopen vijf jaar, en een prognose voor de komende 5 jaar. Dit budget is de afgelopen jaren toegenomen, alleen in 2020 waren de uitgaven eenmalig lager als gevolg van krimp van het ODA-budget in het eerste corona-jaar. Richting 2026 neemt het budget verder toe door nieuwe intensiveringen op het terrein van

⁴⁶ Kamerstuk 35 925 XVII, nr. 67

mondiale gezondheid. In 2022 was er een eenmalige extra verhoging o.a. voor COVID-bestrijding.

De activiteiten onder dit beleidsartikel dragen in principe bij aan het behalen van de vier resultaatgebieden⁴⁷ voor SRGR inclusief hiv en aids, maar, zoals in het vorige antwoord aangegeven, bevat het ook bijdragen aan fondsen en organisaties die slechts deels of niet relateren aan de SRGR-resultaatgebieden. Dit geldt bijvoorbeeld voor de COVID-19 gerelateerde bijdragen.

	Beleidsartikel 3.1 in mln. EUR
2017	432
2018	445
2019	438
2020	423
2021	533
2022	579
2023	531
2024	537
2025	562
2026	552

- 111 Op welke wijze wordt voorkomen dat Nederlandse hulporganisaties een rol spelen in het seksueel misbruiken van kinderen en jonge vrouwen? 34 36

Antwoord

Graag verwijs ik naar de Kamerbrief inzake de inspanningen op het gebied van seksueel grensoverschrijdend gedrag (SEAH) van 15 juli jl.⁴⁸ In deze Kamerbrief gaat het kabinet in op de inspanningen om seksueel misbruik door onder meer hulporganisaties te voorkomen.

- 112 Welke drie hoofddoelstellingen ziet het kabinet wanneer het gaat om de versterking van de primaire gezondheidssystemen? 35

Antwoord

Met de Nederlandse inzet op versterking van primaire gezondheidssystemen wordt beoogd bij te dragen aan het verzekeren van essentiële gezondheidszorg, waaronder seksuele en reproductieve gezondheid, in lage- en lage middeninkomenslanden. Deze inzet is tegelijkertijd gericht op versterkte weerbaarheid van deze landen tegen pandemieën. Op deze manier draagt Nederland bij aan het tegengaan van armoede en ongelijkheid en het bereiken van de SDG's. Dit wordt verder uitgewerkt in de Nederlandse mondiale gezondheidsstrategie die momenteel wordt opgesteld.

- 113 Hoeveel van het budget gaat naar de versterking van de primaire gezondheidssystemen? 35

Antwoord

Kwantificering van de specifieke bijdrage aan primaire gezondheidssystemen is niet goed mogelijk. In de eerste plaats is de Nederlandse bijdrage aan partners veelal ongeoormerkt. In de tweede

⁴⁷ 1) Grotere keuzevrijheid voor jongeren met betrekking tot hun seksualiteit; 2) Betere toegang tot anticonceptiemiddelen en medicatie; 3) Betere publieke en private gezondheidszorg voor seksuele en reproductieve gezondheid, met inbegrip van veilige abortussen; en 4) Meer respect voor de seksuele en reproductieve rechten van groepen die deze rechten momenteel worden ontzegd.

⁴⁸ Kamerstuk 35 925 XVII, nr. 67

plaats liggen de doelen veelal in elkaars verlengde en worden meerdere doelen tegelijkertijd bereikt met financiering van een programma. Zo wordt door inzet op gezondheidssystemen ook betere SRGR gerealiseerd. Vanuit beleidsartikel 3.1 wordt bijgedragen aan het versterken van primaire gezondheidssystemen door financiering van multilaterale organisaties, gezondheidsfondsen en maatschappelijke organisaties. Zo werkt het *Global Financing Facility* (GFF) aan het versterken van basisgezondheidszorg door begeleiding van overheden bij het opstellen van strategische plannen en ondersteunt UNFPA via het *supplies* programma distributiesystemen voor onder meer anticonceptie. Ook op landenniveau steunt Nederland de versterking van gezondheidssystemen. Zo wordt in Niger bijgedragen aan gezamenlijke en gecoördineerde donorfinanciering van het gezondheidssysteem in het land.

- 114 Welke toegevoegde waarde heeft Nederland te bieden als het gaat om de versterking van de primaire gezondheidssystemen ten opzichte van bijvoorbeeld een land als Duitsland? 35

Antwoord

Bij het versterken van primaire gezondheidssystemen zet Nederland in op thema's die onder druk staan en voor veel andere donoren vaak te gevoelig liggen, zoals seksuele voorlichting, moderne anticonceptie, veilige abortuszorg en toegang tot basisgezondheidszorg voor jongeren en de meest gemarginaliseerde groepen - zoals LHBTIQ+ personen. Nederland is zevende donor wereldwijd op gezondheidsgebied, maar derde grootste donor waar het gaat om SRGR.

- 115 Is de extra investering in mondiale gezondheid, met o.a. als doel om primaire gezondheidssystemen te versterken en te zorgen voor betere toegang tot essentiële medische producten en zorg, een nieuw accent in het beleid? Zo ja, welk budget voorziet u hieraan te besteden? Valt de bestrijding van neglected tropical diseases (NTD's) ook onder dit beleid? 35

Antwoord

Zoals aangekondigd in het coalitieakkoord zal het kabinet een Nederlandse mondiale gezondheidsstrategie opstellen. Hierin worden de rijksbrede prioriteiten op het terrein van mondiale gezondheid gespecificeerd. Binnen het Nederlandse beleid voor buitenlandse handel en ontwikkelings samenwerking wordt prioriteit gelegd bij seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR) en het verbeteren van primaire gezondheidszorgsystemen. Daarbij geven we ook aandacht aan het bestrijden van hiv en aids en tuberculose. Daarbij kiest Nederland voor een brede, niet ziekte-specifieke, aanpak.

- 116 Kunt u aangeven of de erkenning van het belang van civic space en de versterking van het maatschappelijk middenveld in de beleidsnota vertaald kan worden naar een structurele verhoging van de middelen van het *Civic Space Flex Fonds* voor de gehele regeerperiode? 36

Antwoord

Het kabinet erkent het belang van het beschermen en bevorderen van *civic space* (maatschappelijke ruimte) en het versterken van een onafhankelijk, divers maatschappelijk middenveld. Nederland is dan ook één van de grootste donoren wereldwijd op dit thema: in 5 jaar (2021-2025) wordt hierin EUR 1,3 miljard geïnvesteerd.

Hiervan is jaarlijks EUR 10 miljoen beschikbaar voor het *Civic Space Fund* (CSF), inclusief EUR 1 miljoen voor het *Flex Fund*. De ervaring leert dat het jaarlijks een uitdaging is om de middelen voor het CSF (maar ook voor de voorganger daarvan, het *Accountability Fund*) volledig te besteden. Inmiddels is de bestedingstermijn van het vorig jaar eenmalig toegekende budget van EUR 7,5 miljoen voor het CSF verlengd tot en met 2023 om tegemoet te komen aan verzoeken van maatschappelijke organisaties om meer tijd te krijgen om activiteiten te kunnen vormgeven en uitvoeren.

Totdat dit budget is uitgegeven ziet het kabinet geen aanleiding tot een structurele verhoging van de middelen van de Flex-optie van het *Civic Space Fund*.

- 117 Hoe gaat het kabinet zich extra inzetten voor betere online bescherming van vrouwelijke activisten? En hoe krijgt het kabinet zicht op online intimidatie en geweld? 36

Antwoord

Het kabinet ondersteunt een inclusieve en op mensenrechten gebaseerde benadering van de digitale ruimte en zal zich de komende periode extra inzetten voor de online bescherming van mensenrechtenverdedigers en maatschappelijke organisaties, onder andere via het *Digital Defenders Partnership*. Dit programma legt de nadruk op het beschermen en trainen van uitgesloten of gediscrimineerde groepen waaronder vrouwelijke activisten. Dit gebeurt onder meer door het beschikbaar stellen van een hulplijn, middelen en fondsen voor personen die gender-gerelateerd online geweld ervaren. De komende beleidsperiode wordt uitbreiding naar landen in Franstalig Afrika onderzocht. Daarnaast bestaat het voornemen om de lokale capaciteit van het programma (in landen) verder uit te breiden.

Het kabinet krijgt zicht op online geweld en intimidatie via bijvoorbeeld partnerorganisatie RNW Media. Deze organisatie zet zich in op het creëren van veilige online ruimtes voor jongeren en vrouwen. RNW Media werkt samen met lokale organisaties aan het monitoren en adresseren van online bedreigingen zoals online-intimidatie en geweld. Het kabinet zet dit najaar digitale veiligheid proactief op de agenda van een dialoogsessie met alle partnerorganisaties betrokken bij de uitvoering van het beleidskader Versterking Maatschappelijk Middenveld.

- 118 Op welke wijze wordt gewerkt aan de versterking van westerse waarden als democratie, mensenrechten en bevorderen van geloofsvrijheid in de focusregio's? 36

Antwoord

Het kabinet werkt op velerlei wijzen aan het bevorderen en versterken van democratie en mensenrechten. Binnen het staande mensenrechtenbeleid zet het kabinet zich in voor de vrijheid van religie en levensovertuiging, pers- en internetvrijheid, gelijke rechten voor vrouwen en meisjes en gelijke rechten voor LHBTIQ+. Daarnaast zet het kabinet in op het extra beschermen van mensenrechtenverdedigers en het tegengaan van straffeloosheid voor ernstige mensenrechtenschendingen. Dit gebeurt onder andere via de diplomatieke inzet vanuit het postennetwerk, de programmatische inzet vanuit het Mensenrechtenfonds, de multilaterale inzet binnen de VN, de Mensenrechtenraad en de EU, en de inzet van de

Mensenrechtenambassadeur en de Special Gezant Religie en Levensovertuiging. Ter versterking van de democratie worden programma's ondersteund op het terrein van pers- en internetvrijheid, rechtsstaatbevordering, versterking van een sterk en onafhankelijk maatschappelijk middenveld en hun ruimte om te opereren. Deze inzet is wereldwijd en niet exclusief voor de focusregio's.

- 119 Welk onderdeel van het budget van ontwikkelingssamenwerking gaat naar versterking van mensenrechten en ondersteuning van mensen die vervolgd worden om hun geloof? 36

Antwoord

In 2021 is ten behoeve van de mensenrechtenprioriteit Vrijheid van Religie en Levensovertuiging een bedrag van EUR 16.8 miljoen aan ODA middelen besteed vanuit het Mensenrechten Fonds en *Power of Voices* partnerschappen.

- 120 Kunt u een overzicht geven van de budgetontwikkeling ten behoeve van kwetsbare groepen zoals meisjes en LHBTI'ers in de afgelopen vijf jaar en voor de komende vijf jaar? 36

Antwoord

Het kabinet draagt bij aan de SDG's, waarbinnen middels het principe 'leave no one behind' aandacht uitgaat naar uitgesloten, gemarginaliseerde en kwetsbare groepen. Het kabinet voert geen specifiek doelgroepenbeleid. Daarom is het niet mogelijk om de budgetontwikkeling ten behoeve van verschillende gemarginaliseerde of anderszins kwetsbare groepen te kwantificeren. Wel zet het kabinet, via diverse financiële en diplomatieke middelen, er op in dat gemarginaliseerde en kwetsbare groepen wordt versterkt. Hiertoe bestaan verschillende fondsen waaronder het beleidskader Versterking Maatschappelijk Middenveld, alsmede het Mensenrechtenfonds.

- 121 In de beleidsnota komen onderdelen van feministisch buitenlandbeleid naar voren. Er wordt ingezet op conflictpreventie en duurzame vrede; op welke manier wordt bij deze inzet bestaande afspraken over empowerment en rechten van vrouwen en meisjes in deze processen meegenomen? 36

Antwoord

Het bevorderen van de participatie van vrouwen en meisjes, en de bescherming van hun rechten, is standaard onderdeel van internationale beleidsinzet en programmering voor vredesopbouw en conflictpreventie.

Dit gebeurt onder meer vanuit de programma's op veiligheid en rechtsorde en programma's gericht op vrouwen, vrede en veiligheid. Hierbij is aandacht voor de participatie van vrouwen en meisjes en de bescherming van hun rechten in conflictpreventie, conflictbemiddeling en vredesopbouw. Nederland zet zich hier bilateraal en multilateraal voor in, onder andere als lid van de *Peacebuilding Commission* en als één van de grote donoren van het *UN Peacebuilding Fund (PBF)*. Eén van de drie prioriteiten van dit fonds, dat in meer dan 30 landen actief is met vredesopbouw en conflictpreventie, is de inclusie van vrouwen en jeugd.

- 122 Hoe zorgt u ervoor dat het vierde nationaal Actieplan over Vrouwen, Vrede en Veiligheid een kernonderdeel is van de Nederlandse inzet op vreedzame, rechtvaardige en inclusieve samenlevingen? 36

Antwoord

Het vierde Nationale Actieplan over Vrouwen, Vrede en Veiligheid sluit nauw aan bij de inzet op vreedzame, rechtvaardige en inclusieve samenlevingen. Voorbeelden zijn de participatie van vrouwen en meisjes in vredesopbouw, participatie van vrouwen en gender-responsief werken door de veiligheidssector en ambitieuze doelen voor de toegang tot recht van vrouwen en meisjes.

- 123 Is inclusie van gemarginaliseerde groepen (ouderen, mensen met een beperking, etnische minderheden enzovoort) onderdeel van de inzet in noodhulp? Zo ja, wat is die inzet? Zo nee, waarom niet? 36

Antwoord

Ja. Nederland stelt met ongeoormerkte, flexibele financiering humanitaire organisaties in staat om noodhulp te verstrekken op grond van humanitaire basisbeginselen. Bescherming van en hulp aan mensen die worden getroffen door een noodsituatie of conflict is de kerntaak van deze organisaties. Daar hoort ook het bereiken en betrekken van juist extra kwetsbare en/of sociaal-maatschappelijk geïsoleerde en gemarginaliseerde groepen mensen bij.

Nederland is geen voorstander van een aparte aanpak, of aparte noodhulpprogramma's voor specifieke doelgroepen, maar verlangt wel gerichte aandacht van humanitaire partners voor afzonderlijke groepen extra kwetsbare mensen. Nederland bespreekt de belangen van kwetsbare groepen dan ook in multilaterale en bilaterale bijeenkomsten en stimuleert uitvoeringspartners om manieren te vinden om deze groepen te bereiken, betrekken en beschermen.

- 124 Kunt u toelichten of de extra mensen en budget in combinatielanden voor het samenbrengen van hulp en handel een verschuiving van personeel en middelen van Buitenlandse Zaken inhoudt? Wat betekent dit voor de capaciteit van Buitenlandse Zaken en de posten rond mensenrechten/civic space? 36

Antwoord

De extra mensen en budget voor de combinatielanden komen uit de intensiveringsmiddelen. Het betreft dus geen verschuiving van personeel en middelen en gaat niet ten koste van de capaciteit voor andere beleidsthema's.

- 125 Op welke wijze kunnen organisaties van het maatschappelijk middenveld actief blijven in landen die niet deel uitmaken van de focusregios? 36 37

Antwoord

De Nederlandse bilaterale inzet, ook ten aanzien van het versterken van het maatschappelijk middenveld, richt zich bovenal op de focusregio's. Wel wordt binnen het beleidskader Versterking Maatschappelijk Middenveld (EUR 1,3 miljard; 2021-2025) ruimte geboden aan strategische partnerschappen om ook actief te zijn in landen buiten de focusregio's, evenals via het Mensenrechtenfonds en het MATRA-programma. Ook via de Flex-optie van het Civic Space Fund, dat is gericht op het versterken van de capaciteit van lokale maatschappelijke organisaties, is inzet buiten de focusregio's mogelijk

in landen die voorkomen op de lijst van de OECD/DAC, met uitzondering van hoge middeninkomenslanden.

Uiteraard werken maatschappelijke organisaties in de praktijk met verschillende donoren samen. Activiteiten in landen buiten de Nederlandse focusregio's financieren zij dan ook veelal met ondersteuning van andere donoren.

- 126 Hoe wordt gewerkt aan versterking van de arbeidsomstandigheden van werknemers in de landen in de focusregio's? 36 37

Antwoord

In het kader van het vakbondsmedefinancieringsprogramma werken CNV Internationaal en Mondiaal FNV aan versterking van lokale vakbonden, sociale dialoog en verbetering van arbeidsrechten en arbeidsomstandigheden in landen in de focusregio's. Via het Power of Voices programma STITCH (*Sustainable Textile Initiative: Together for Change*) wordt in samenwerking met lokale, regionale en internationale vakbonden, ngo's, bedrijven en overheden bijgedragen aan verbetering van lonen, arbeidsrechten en -omstandigheden in onder meer de combinatielanden Bangladesh, India, Indonesië en Vietnam. In multilateraal verband wordt onder meer samengewerkt met de ILO, ook in de landen van de focusregio's. En binnen de IMVO-convenanten werken de deelnemende partijen samen aan verbetering van arbeidsomstandigheden in waardeketens, zowel in landen in de focusregio's als in andere productielanden.

- 127 Op welke wijze wordt gestimuleerd dat de afspraken die de landen in de focusregio's hebben onderschreven in diverse ILO-conventies ook worden nagekomen? 36 37

Antwoord

De *International Labour Organization* (ILO) beschikt over een goed ontwikkeld toezichthoudend mechanisme. Op basis van klachten van werkgevers en/of werknemers uit het land in kwestie over schending of niet-naleving van de ILO-conventies, stellen onafhankelijke experts vast of sprake is van schendingen door de lidstaten (inclusief de landen in de focusregio's). Indien dit het geval is wordt de betreffende overheid om een schriftelijke toelichting gevraagd die door de experts beoordeeld wordt. Indien de respons onvoldoende is, wordt op de jaarlijkse *International Labour Conference* een sessie georganiseerd waarin mondeling de klachten en het verweer aan de orde worden gesteld. Op basis van deze informatie volgt een formele ILO-conclusie over de door de overheid te nemen stappen. In de regel zal de ILO de betreffende overheden daarbij juridisch of technisch ondersteunen.

- 128 In welke mate maakt bevordering van vakbondsvrijheid onderdeel uit van het beleid van dit kabinet? 36 37

Antwoord

Via de *International Labour Organization* (ILO) zet het kabinet zich in voor universele erkenning van fundamentele arbeids- en vakbondsrechten en voor toezicht op de effectieve naleving en respectering van die rechten door de overheden van lidstaten. Deze en andere arbeidsrechten, nauw aansluitend op de bredere mensenrechtenagenda, zijn vastgelegd in de ILO-Conventies. In de ILO worden de lidstaten tripartiet vertegenwoordigd door werkgevers, werknemers en de overheid.

- 129 Ondersteunt dit kabinet ook initiatieven van Nederlandse vakbonden om de vakbondsvrijheid te bevorderen in landen als China, Venezuela en Cuba? Zo ja, op welke wijze? Zo nee, waarom niet? 36 37

Antwoord

Binnen de *International Labour Organization (ILO)* zet Nederland zich actief in om naleving van de fundamentele arbeids- en vakbondsrechten te bevorderen bij alle ILO-lidstaten, waaronder genoemde landen. Het ILO toezichthoudend mechanisme treedt op naar aanleiding van klachten van werkgevers en/of werknemers over schendingen van arbeids- en vakbondsrechten door de overheid van een land.

De fundamentele ILO-conventies zijn in de regel opgenomen in handels- en investeringsakkoorden van de EU als voorwaarde om voor preferentiële behandeling in aanmerking te komen.

Voor wat betreft ondersteuning van initiatieven van Nederlandse vakbonden, zie antwoord op vraag 126.

- 130 Kunt u uitweiden over hoe handel en hulp onderdeel uitmaken van migratiepartnerschappen? Wat voor instrumenten kunnen ingezet worden als onderdeel van dergelijke partnerschappen? 37

Antwoord

Het kabinet zet in op brede partnerschappen om migratiesamenwerking met landen van herkomst en transit te verbeteren. De inzet verschilt per land, maar onderdeel van die brede inzet kan bijvoorbeeld zijn: diplomatieke inspanningen, operationele samenwerking, inzet van ODA-middelen op migratie gerelateerde projecten (in lijn met ODA-criteria), tijdelijke en kleinschalige circulaire legale migratie en inzet van economisch instrumentarium zoals handelsmissies. Op Europees niveau moet onder andere gedacht worden aan de inzet van financiering voor migratie en ontheemding onder het Nabuurschaps-, Ontwikkelings- en Internationale Samenwerkingsinstrument (NDICI) en het Asiel, Migratie en Integratiefonds (AMIF), en de inzet van artikel 25bis van de Visumcode die positieve of negatieve visummaatregelen mogelijk maakt afhankelijk van de mate van terugkeersamenwerking. Daarnaast wordt in het voorstel van de Commissie voor de herziening van het Algemeen Preferentieel Stelsel (APS) een link gelegd met terugkeersamenwerking. Via het APS worden in verschillende mate handelstariefpreferenties geboden aan ontwikkelingslanden. De Commissie heeft voorgesteld om ernstige tekortkomingen in de terugkeersamenwerking toe te voegen als intrekingsgrond voor deze tariefpreferenties. De onderhandelingen hierover in de Raad zijn nog gaande.

- 131 Is het een voorwaarde dat uitvoeringsorganisaties die Nederlandse middelen ontvangen voor ontwikkelingssamenwerking, noodhulp en vredesopbouw, bijdragen aan het bevorderen van mentale gezondheid en psychosociaal welzijn van gemeenschappen en individuen? Hoe is Nederland van plan te meten wat de inzet is van organisaties op integratie van MHPSS in alle humanitaire responses? 37

Antwoord

Nederland voert integratie van geestelijke gezondheid en psychosociale steun (*mental health and psychosocial support, MHPSS*) in programma's niet op als voorwaarde voor financiering. Wel bepleit Nederland stelselmatig de integratie van MHPSS in alle crisis respons, van acute noodhulp tot vredesopbouw en conflictpreventie: integratie van MHPSS vergroot de impact van investeringen in vrede en

veiligheid. Daarnaast financiert Nederland enkele praktische initiatieven voor de integratie van MHPSS, zoals het MHPSS Minimum Services Package. Ook spant Nederland zich ervoor in dat de humanitaire gemeenschap opvolging geeft aan eerder verworven inzichten en aangevane verplichtingen, zoals tijdens de tweede *Global Mental Health conference, Mind the Mind now*, in Amsterdam, over MHPSS in crisissituaties. Hiervoor gebruikt Nederland onder meer de volgende *Global Mental Health Summits*, zoals in oktober 2021 in Parijs en dit jaar in Rome (zie overzicht over sinds 2019 geboekte resultaten en waargenomen obstakels⁴⁹). Om eraan bij te dragen dat op voldoende substantiële schaal resultaten kunnen worden gemeten en analyses kunnen worden uitgevoerd op MHPSS als onderdeel van crisisrespons, stimuleert Nederland gebruik van het *Monitoring and Evaluation Framework* voor MHPSS dat is ontwikkeld door de *Inter Agency Standing Committee* MHPSS Referentiegroep. Ook in eigen resultaatraamwerken neemt Nederland waar mogelijk streefcijfers met betrekking tot MHPSS op.

- 132 Wordt de financiering voor MHPSS binnen noodhulp en overige programma's nader inzichtelijk gemaakt? Wordt de impact van de financiering van MHPSS op gemeenschappen gemonitord? 37

Antwoord

Nederland bepleit toepassing in alle crisisrespons van het *Monitoring and Evaluation Framework* voor MHPSS dat is ontwikkeld door de *Inter Agency Standing Committee* MHPSS Referentiegroep. Ook in eigen resultaatraamwerken neemt Nederland waar mogelijk streefcijfers met betrekking tot MHPSS op. Op termijn zullen de effecten van een MHPSS-inclusieve aanpak ook worden meegenomen in effectiviteits- en impact-evaluaties. Dit is een proces van langere adem.

- 133 Welke inzet en aandacht wordt besteed aan de bescherming van hulpverleners zodat zij ongehinderd en veilig hun werk kunnen doen? in 37

Antwoord

De veiligheid van hulpverleners blijft één van de grootste zorgpunten bij verlening van hulp met name ook in de context van conflict. In 2021 was sprake van 618 geweldsincidenten waarbij 184 veelal lokale hulpverleners om het leven kwamen (data uit AWSO, *Aid Worker Security Database*). Die aantallen blijven onverminderd hoog.

Nederland zet zich via diplomatieke en financiële middelen in voor het bevorderen van veiligheid, veelal in gezamenlijkheid met andere donoren, partnerorganisaties en de VN. Dit gebeurt bijvoorbeeld door het bijwonen van rechtszaken van ngo-medewerkers en het financieren van programma's die mensenrechtenverdedigers in nood een tijdelijke schuilplaats bieden of ondersteunen bij digitale aanvallen. Ook via programma's zoals die met INSO, een internationale organisatie die de veiligheid van humanitaire ngo's bevordert, wordt aan de veiligheid bijgedragen door actuele analyses van de veiligheidssituatie te delen. Dit is vooral voor kleine ngo's van grote toegevoegde waarde.

- 134 Hoe wordt steun aan gastgemeenschappen – naast de genoemde prioriteiten – meegenomen in de strategie voor opvang in de regio? 37

⁴⁹ <https://app.mhps.net/mind-our-rights-now-global-mental-health-summit-paris-2021>

Antwoord

Het Opvang in de Regio-beleid richt zich op sociaaleconomische integratie van vluchtelingen en de ondersteuning van kwetsbare gemeenschappen. Duurzame opvang en bescherming van vluchtelingen vraagt immers veel van de ontvangende landen en de gastgemeenschappen. Oog voor de draagkracht van de opvanglanden en het draagvlak van de betreffende kwetsbare gastgemeenschappen is daarom nodig. Voor het realiseren van duurzame opvang en sociale cohesie is een geïntegreerde benadering essentieel. Deze uitgangspositie is in lijn met het VN *Global Compact on Refugees*.

- 135 Wilt u in de strategie voor opvang in de regio ook duidelijk maken dat ontschepping in landen als Libië – waar inhumane behandeling van migranten zo goed als zeker is – nooit de bedoeling kan zijn? 37

Antwoord

De strategie voor Opvang in de Regio richt zich op een beperkt aantal landen met grote aantallen vluchtelingen waar Nederland, in samenwerking met lokale overheden, werkt aan perspectief voor vluchtelingen en gastgemeenschappen. Libië behoort daar niet toe.

Inzake het Nederlandse standpunt m.b.t. ontschepping verwijs ik graag naar de antwoorden op Kamervragen van het lid Podt⁵⁰.

- 136 Hoe bent u van plan grondoorzaken van migratie aan te pakken als het ODA-budget dat hiervoor is gereserveerd wordt uitgegeven aan eerstejaarsopvang van asielzoekers in Nederland? 37

Antwoord

Een deel van het ODA-budget wordt, conform de richtlijnen van OESO-DAC, al jarenlang gebruikt voor uitgaven aan eerstejaarsopvang van asielzoekers uit DAC-landen in Nederland. Grondoorzaken van migratie worden aangepakt door inzet van de gehele OS-begroting, niet alleen van de budgetten voor Opvang in de Regio en Migratiesamenwerking.

- 137 Kunt u verduidelijken via welke kanalen de extra middelen voor noodhulp zullen worden ingezet? 37

Antwoord

Bij de inzet van ODA-middelen op de begroting worden partners geselecteerd waarmee beleidsdoelen naar verwachting het beste kunnen worden bereikt. Voor noodhulp is dat doel om snelle en adequate hulp te faciliteren aan mensen in nood. Nederland financiert humanitaire partners grotendeels meerjarig en ongeoormerkt. De extra financiële inzet zal in belangrijke mate lopen via de VN-organisaties en -fondsen, de internationale beweging van het Rode Kruis/Rode Halve Maan en de *Dutch Relief Alliance (DRA)*.

- 138 Is bij de aanpak van onwettige geldstromen en belastingontwijking ook aandacht voor het voorkomen van mogelijke negatieve bijeffecten, zoals het bemoeilijken van overmakingen van noodhulp aan mensen in gesanctioneerde landen? 37

---

⁵⁰ Kamerstuk 2021Z16096, d.d. 8 oktober 2021

Antwoord

Het kabinet heeft ook voor die aspecten aandacht en zet zich hier op verschillende manieren voor in. Op het gebied van anti-terrorismedinanciering heeft Nederland samen met Marokko in maart 2020 een initiatief gelanceerd onder het *Global Counterterrorism Forum* om bewustwording te creëren voor de ongewenste negatieve effecten die maatregelen tegen terrorismedinanciering kunnen hebben op lokale, vaak kleinschalige organisaties. Daarnaast organiseert het *Global Center for Cooperative Security* met Nederlandse steun dialogen tussen ngo's, het bedrijfsleven en lokale en nationale overheden in verschillende Afrikaanse landen om deze negatieve effecten van maatregelen aan te kaarten. Ook worden organisaties getraind in het herkennen en evalueren van dergelijke maatregelen. Op het gebied van anti-witwassen nam Nederland onder andere deel aan een project van de *Financial Action Task Force (FATF)* die een rapport heeft geschreven over negatieve neveneffecten van sancties en antiwitwaswetgeving⁵¹. De FATF is bezig met de implementatie van dit rapport door het schrijven van een *guidance* en eventueel ook aanpassing van FATF anti-witwasstandaarden. De betrokken ministeries (waaronder BZ, FIN en JenV) nemen regelmatig deel aan ronde tafels met ngo's en banken onder meer over de toegang van ngo's tot een bankrekening en andere financiële diensten in andere landen.

- 139 Kunt u aangeven wat concreet wordt bedoeld met 'een betrouwbare donor zijn door een belangrijk gedeelte van de Nederlandse financiële bijdrage meerjarig, flexibel en ongeoormerkt te leveren'? Aan welk percentage moet men dan denken, en geldt voor deze dan alle 3 de kenmerken of slechts één van dezen (dus meerjarig, flexibel én ongeoormerkt)?

38

Antwoord

Meerjarige, flexibele en/of ongeoormerkte financiering vergroot de effectiviteit en efficiëntie van beleidsuitvoering. Meerjarige financiering stelt uitvoerders en overheden van ontvangende landen immers in staat om meerjarige plannen te maken, het reduceert de kosten die uitvoeringsorganisaties moeten maken om (steeds opnieuw) fondsen te werven, en het stelt hen in staat om deskundig personeel vast te houden. Flexibele of ongeoormerkte financiering stelt organisaties verder in staat om snel en flexibel in te spelen op nieuwe noden en ontwikkelingen, zeker in tijden van crises en om adaptief te programmeren. Ook dekt het essentiële organisatie-brede kosten, zoals IT-infrastructuur en -beveiliging of opleidingen en training van personeel, die vaak niet of onvoldoende gedekt worden uit geoormerkte projectbijdragen.

Het is niet mogelijk een algemeen streefpercentage aan te geven, onder meer omdat Nederland vaak niet de enige donor van een organisatie is, en niet alle donoren dezelfde mogelijkheden hebben om meerjarig of ongeoormerkt te financieren. Daarbij hangt het ook af van het type organisatie en activiteit.

- 140 Kunt u aangeven wat voor rol u ziet voor lokale actoren in het breder internationaal kader, waar internationale instellingen als de VN worden genoemd?

38

---

⁵¹ Zie: <https://www.fatf-gafi.org/publications/financialinclusionandnpoissues/documents/unintended-consequences-project.html>

Antwoord

Het kabinet acht deelname van een divers en (inter)nationaal maatschappelijk middenveld in internationaal kader van cruciaal belang, ook in de samenwerking met de VN. Juist de inzichten van lokale actoren zijn van belang om besprekingen over de politieke ontwikkelingen en de naleving van mensenrechten in hun land te voorzien van een realiteitscheck vanuit de positie van kwetsbare groepen. Dit gebeurt bijvoorbeeld tijdens side events of tijdens specifieke overleggen binnen de VN. Waar mogelijk, probeert Nederland deelname dan ook te faciliteren bij multilaterale besprekingen.

Nederland dringt verder bij de voorbereiding van nieuwe multilaterale programma's aan op afstemming met en/of deelname van het maatschappelijk middenveld. De effectiviteit van deze programma's neemt toe door hun participatie.

Naast hun rol bij internationale overleggen of binnen multilaterale programma's hebben lokale organisaties natuurlijk ook een belangrijke 'waakhond-rol' om te signaleren en te waarborgen dat internationale kaders ook nationaal worden geïmplementeerd.

- 141 Hoe wordt lokalisatie financieel geoperationaliseerd? Krijgen Zuidelijke partners meer financiële middelen vanuit Buitenlandse Zaken, of wordt het inschrijven op projecten vergemakkelijkt?

39

Antwoord

Nederland ondersteunt al diverse fondsen die directe financiering bieden aan lokale organisaties en onderzoekt in nauwe samenwerking met partners verdere mogelijkheden voor lokalisering.

Voorbeelden van de Nederlandse inzet op lokalisatie zijn het *Civic Space Fund*, *Voice*, het decentraal Mensenrechtenfonds en *Leading from the South*. Binnen de strategische partnerschappen onder het beleidskader Versterking Maatschappelijk Middenveld wordt expliciet ingezet op meer leiderschap van Zuidelijke partners en zijn meer Zuidelijke partners actief dan onder het vorige programma Samenspraak en Tegenspraak. De komende periode operationaliseert Nederland bovendien samen met de internationale donorgemeenschap de implementatie van de *OESO/DAC Recommendation on Enabling Civil Society*. Deze aanbeveling is de eerste internationale standaard die donoren stimuleert om in hun samenwerking met het maatschappelijk middenveld meer in te zetten op lokaal eigenaarschap en directe financiering van lokale organisaties. Tot slot streeft de VN *Grand Bargain* op het gebied van humanitaire hulp naar minimaal 25% directe financiering aan lokale organisaties. Binnen het departement en in nauwe samenwerking met partners wordt onderzocht hoe lokalisering meer kan worden geoperationaliseerd. Dit betreft naast de kwantitatieve doelstellingen, ook het nadenken over andere manieren van plannen en prioriteren en over specifieke financiële modaliteiten. Tevens bieden een aantal lopende partnerschappen in onder andere Somalië, waar lokalisering expliciet het leidende principe is voor de Nederlandse betrokkenheid, inmiddels belangrijke inzichten in wat deze handelwijze vergt qua inzet, capaciteit, flexibiliteit en langere termijnepak.

- 142 Hoe zullen kinderen en jongeren een centrale rol en aandacht krijgen in de vormgeving en uitvoering van MHPSS programma's en interventies, met name in noodhulpsituaties? Is hierin ook een rol voor de Youth at Heart principes?

39

Antwoord

MHPSS draagt bij aan het lenigen van noden die ook jongeren en kinderen ervaren. Geestelijke gezondheid en psychosociaal welzijn zijn bovendien cruciaal om optimaal gebruik te kunnen maken van onderwijs en (economische) kansen. De *Youth at Heart* principes bieden houvast bij bijeenkomsten over de integratie van MHPSS in crisisrespons. Het kabinet zet zich in om de principes in dit soort bijeenkomsten te belichten, en om jongeren actief te betrekken, in lijn met genoemde principes. Daarin wordt nauw samengewerkt met verschillende organisaties (zowel ngo's als VN) die gespecialiseerd zijn in het bieden van MHPSS-inclusieve steun aan jongeren en kinderen in noodsituaties.

- 143 Hoe wordt de diversiteit – bijvoorbeeld in leeftijd en opleiding – van jongeren uit focuslanden gewaarborgd die bij toekomstige ontwikkelingssamenwerking worden betrokken? Is daarbij aandacht voor de meest gemarginaliseerde jongeren, zoals bijvoorbeeld jongeren met een beperking of minderheden? 39

Antwoord

Binnen de *Youth at Heart* agenda is er expliciet aandacht voor diversiteit en inclusie van jongeren in de focusregio's die onderdeel zijn van gemarginaliseerde groepen, waaronder jongeren met een beperking en minderheden. Zo is bij de opzet van de Jongerenadviescommissie ingezet op diversiteit in de samenstelling van de commissie, waarbij gelet is op aspecten als gender, nationaliteit, geografie maar ook het hebben van een (arbeids)beperking. Ook hebben verschillende Nederlandse ambassades een eigen Jongerenadviescommissie ingesteld die mede de belangen en ideeën behartigen van gemarginaliseerde jongeren.

- 144 Wat wordt er gedaan om kansarme kinderen en jongeren met weinig (formele) of praktische opleiding te betrekken in de youth advisory committee en bij gesprekken over toekomstige ontwikkelingssamenwerking? 39

Antwoord

De leden van de jongerenadviescommissie betrekken diverse groepen jongeren bij de voorbereiding op gesprekken over toekomstige ontwikkelingssamenwerking. Praktisch geschoolde jeugd hoort daarbij. De leden van de Jongerenadviescommissie zetten zich in om belemmeringen voor hun deelname zoveel mogelijk weg te nemen, bijvoorbeeld door jongeren op te zoeken in hun eigen omgeving, zoals in vluchtelingenkampen of op school. Ze maken daarbij gebruik van diverse bestaande jongeren-netwerken.

Naast het actief betrekken, brengt de commissie ook de specifieke belangen van deze jongeren voor het voetlicht. Zo heeft de commissie geadviseerd om het toekomstige beurzenprogramma toegankelijk te maken voor een bredere groep jongeren, inclusief jongeren met een praktische opleiding.

- 145 Hoe gaat de Afrikastrategie rekening houden met de prioritaire landen binnen het BuHa-OS beleid? 46

Antwoord

De Afrikastrategie bouwt voort op de BHOS-nota, waarin de thematische en geografische prioriteiten van handel en ontwikkelingssamenwerking geformuleerd zijn. In lijn daarmee richt de geografische invulling zich op Noord-Afrika, Sahel, Hoorn van Afrika, Grote Meren gebied en de 8 Afrikaanse combinatielanden. In de strategie zullen daarnaast ook andere, Afrika-brede, relevante ontwikkelingen in de context van een verschuivend geopolitiek speelveld meegenomen worden.

146 Hoe wordt rekening gehouden met de SDG's, specifiek SDG-8, binnen de aankomende Afrikastrategie?

46

Antwoord

De geïntegreerde Afrikastrategie zet de Nederlandse visie en inzet op de ontwikkelingen en relaties met het Afrikaanse continent voor de komende tien tot vijftien jaar uiteen. Dat betekent dat diplomatie, ontwikkelingssamenwerking, veiligheid en handel in onderlinge samenhang worden uitgewerkt. In dit verband zijn onder meer het behalen van de SDG's en de doelen van het Parijs Klimaatakkoord, het behartigen van Nederlandse belangen en het bevorderen van regionale stabiliteit relevant. Gelijkwaardige partnerschappen en daaruit voortvloeiende wederkerigheid spelen hierbij een belangrijke rol. De nota bouwt voort op de geografische en thematische prioriteiten in de BHOS nota, waaronder SDG-8.

147 Welke rol ziet u voor de grote farmaceutische industrie (Big Farma) om lokale productie te stimuleren?

47

Antwoord

De farmaceutische industrie kan bijdragen aan het versterken van lokale productiecapaciteit door middel van vrijwillige samenwerking, technologieoverdracht en opleiding van lokaal personeel. In de praktijk zien we ook voorbeelden van private initiatieven. Bij de productie van COVID-19 vaccins bijvoorbeeld werkt AstraZeneca samen met het Serum Institute of India, Janssen met o.a. Biological E in India en Aspen in Zuid-Afrika en Pfizer/BioNtech met Biovac in Zuid-Afrika.

Het versterken van de lokale productiecapaciteit van vaccins en medicijnen draagt bij aan het versterken van de gezondheidssector en helpt ontwikkelingslanden bij pandemische paraatheid. Het verbetert niet alleen toegang tot vaccins en medicijnen, maar vermindert ook de kwetsbaarheden van de veelal complexe en mondiale productieketens door betere lokale/regionale spreiding van productiecapaciteit. Tijdens het eerstvolgende *World Local Production Forum*, dat Nederland in samenwerking met de WHO organiseert, zal het verder stimuleren van uitwisseling van kennis en technologie tussen farmaceuten en lokale producenten aan de orde komen.

148 Bedoelt u met solidaire toegang ook eerlijke en gelijke (equitable) toegang?

Antwoord

Ja, hiermee wordt eerlijke en gelijke toegang bedoeld.

149 Hoe ziet de u de samenwerking tussen bedrijven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen? Op welke wijze wordt deze

samenwerking vanuit het ministerie gestimuleerd, naast de zes genoemde werkwijzen?

Antwoord

Nederlandse bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties hebben de kennis en kunde in huis om een bijdrage te leveren aan de mondiale transitie op het gebied van duurzaamheid en digitalisering. Slimme samenwerkingsverbanden tussen publieke en private spelers kunnen (innovatieve) oplossingen voor deze transitie versnellen en versterken. De zogeheten ‘Dutch Diamond’ aanpak, waarbij de lokale kennis van maatschappelijke organisaties gekoppeld wordt aan de kunde van Nederlandse private sector, expertise van onze kennisinstellingen en makelaarsrol van de Nederlandse overheid, kan hier een belangrijke rol in spelen.

Om de kruisbestuiving tussen handel, investeringen en ontwikkelingssamenwerking mogelijk te maken gaat het kabinet in de 14 combinatie landen met extra budget en mensen Nederlandse kennis en kunde koppelen aan lokale uitdagingen. Het postennetwerk en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) verbinden lokale belanghebbenden en het Nederlandse bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen om kansen binnen de twee eerder genoemde transitie te ontwikkelen. Op bestaande succesvolle initiatieven wordt voortgebouwd.

Binnen het IMVO-beleid wordt samenwerking tussen bedrijven en maatschappelijke organisaties bevorderd via de lopende IMVO-convenanten. Nieuwe samenwerkingsverbanden en samenwerkingsverbanden ter opvolging van de IMVO-convenanten kunnen vanaf dit najaar gebruik maken het instrument sectorale samenwerking waarbij samenwerking tussen bedrijven en maatschappelijke organisaties een belangrijk onderdeel blijft.

- 150 Hoe zal u de eerdere geleerde lessen over Economische Partnerschapsakkoorden (EPA's) meenemen voor de toekomstige EPA's en hoe wordt de kritiek hierop van veel ACS-landen hierin meegenomen? 49

Antwoord

Het kabinet vindt dat het potentieel van Economische Partnerschapsakkoorden (EPA's) om duurzame ontwikkeling te bevorderen beter benut moet worden. Bij toekomstige EPA's wil het kabinet dat ook afspraken over duurzame ontwikkeling worden gemaakt, inclusief geschillenbeslechting. Verder zullen *Domestic Advisory Groups* een belangrijkere rol krijgen in het monitoren van de implementatie van de EPA's. Het kabinet zet er daarbij op in dat het Parijsakkoord een essentieel onderdeel uitmaakt van de EPA's.

- 151 Op welke manier wordt de ondersteuning van bedrijven in niet-prioritaire markten aangepast door de focus op 25 prioritaire landen? 52

Antwoord

De ondersteuning van bedrijven in niet-prioritaire landen verandert niet. Bedrijven worden ook in die landen geholpen door de posten en alle handelsbevorderende instrumenten als ook financierings- en verzekeringsinstrumenten staan open voor bedrijven actief in de hele wereld. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) is actief

voor Nederlandse ondernemers wereldwijd en bedrijven kunnen daar dus terecht met hun vragen over niet-prioritaire landen.

- 152 Wordt de verhoging van het ODA budget gelijkmatig verdeeld over asiel, klimaat, opvang in de regio en COVID-19 bestrijding/versterking gezondheidszorg? 54

Antwoord

Op pagina 54 van de BHOS-nota wordt in een tabel weergegeven hoe deze middelen zijn verdeeld. Dit betreft zowel de verdeling van de middelen uit het Coalitieakkoord als de herverdeling van de middelen uit het verdeelartikel 5.4 van de BHOS-begroting.

Bij de eerste suppletoire begroting 2022 is de verdeling van de coalitieakkoordmiddelen over de drie thema's (klimaat, opvang in de regio, COVID-19 bestrijding en het versterken van wereldwijde gezondheidssystemen) in de verschillende beleidsartikelen toegelicht.

De overige budgetten worden in de BHOS Ontwerpbegroting 2023, die op Prinsjesdag wordt gepresenteerd, herschikt in lijn met de inzet van deze beleidsnota "Doen waar Nederland goed in is".

De cijfers in de begroting 2023 zullen zijn gebaseerd op de Macro Economische Verkenning van het CPB, die kort voor Prinsjesdag verschijnt. De tabel op pagina 54 van de BHOS-nota is daarom onder voorbehoud van wijzigingen. De definitieve standen worden gepubliceerd in de begroting 2023.

- 153 Kunt u toelichten aan welke programma's de door u voorgenomen intensivering van het ODA-budget op artikelonderdeel 1.3 zullen worden uitgegeven?

Antwoord

Zie antwoord op vraag 13.

- 154 In hoeverre worden de door u voorgenomen intensiveringen van het ODA-budget op artikelonderdeel 1.3 ingezet als donorgeld met als voorwaarde aan ontvangende landen dat het verplicht moet worden besteed aan goederen of diensten uit Nederland? Kan deze intensivering derhalve worden aangemerkt als gebonden hulp? 54

Antwoord

Zie antwoord op vraag 3.

- 155 In hoeverre worden de door u voorgenomen intensiveringen van het ODA-budget op artikelonderdeel 1.3 ingezet middels bilaterale programma's, gericht op het belang van Nederlandse bedrijven in plaats van het ontwikkelingsbelang, zodat deze intensivering formeel niet kan worden aangemerkt als gebonden hulp, maar hier wel het negatieve karakter van draagt? 54

Antwoord

Zie antwoord op vraag 3.

- 156 Kunt u uiteenzetten waarom u voornemens bent te investeren met ODA-budget in programma's zoals vermeldt op artikelonderdeel 1.3, die worden uitgevoerd in 14 'combinatielanden', terwijl uit de beleidsdoorlichting van 54

het IOB blijkt dat de additionaliteit van deze inzet onder druk staat en leidt tot verdringing van marktpartijen lokaal? Acht u dergelijke investeringen in lijn met uw verplichting op grond van artikel 1.3 van de Comptabiliteitswet, waaruit blijkt dat investeringen doeltreffend en doelmatig moeten zijn?

Antwoord

Zie antwoord op vraag 3.

- 157 Kunt u uiteenzetten waarom u voornemens bent te investeren met ODA-budget in programma's gericht op de versterking van het ondernemersklimaat in ontwikkelingslanden zoals vermeld op artikelonderdeel 1.3, terwijl uit de beleidsdoorlichting van het IOB blijkt dat onduidelijk is of met dergelijke investeringen op de lange termijn ontwikkelingsdoelen worden behaald? Acht u dergelijke investeringen in lijn met uw verplichting op grond van artikel 1.3 van de Comptabiliteitswet, waaruit blijkt dat investeringen doeltreffend en doelmatig moeten zijn? 54

Antwoord

Zie antwoord op vraag 3.

- 158 In hoeverre worden de door u voorgenomen intensiveringen van het ODA-budget op artikelonderdeel 1.3 ingezet op het ondersteunen van bedrijvigheid van de groeiende middenklasse? In hoeverre gaat u ervan uit dat dit een versnelling van de economische groei oplevert die middels trickle down effect bij de armste bevolkingsgroepen terecht komt, ondanks dat uit talloze onderzoeken blijkt dat een economische trickle down strategie niet werkt? 54

Antwoord

Onderzoeken van onder meer de OESO en de Wereldbank wijzen uit dat we de SDG's en de klimaatdoelen alleen kunnen bereiken samen met een sterke private sector, in het bijzonder het Midden- en Kleinbedrijf (MKB). Het MKB is wereldwijd de motor voor economische ontwikkeling en zorgt immers voor structurele banen en inkomsten, ook voor de armsten. Met hun markt-, en innovatiekracht is het MKB een belangrijke partner voor het realiseren van economische groei. Met belastingafdrachten van het MKB worden publieke goederen gefinancierd. Intensiveringen op artikelonderdeel 1.3 zullen gericht worden op regio's, markten en sectoren waarin veel armen leven en actief zijn, zodat het MKB hiermee direct en indirect bijdraagt aan het verminderen van armoede en ongelijkheid (*pro-poor growth*).

- 159 In hoeverre geeft u met de beoogde investeringen met ODA-budget in programma's zoals vermeld op artikelonderdeel 1.3 uitvoering aan de aanbeveling van het IOB uit de beleidsdoorlichting om stelselmatig vooraf te toetsen of activiteiten voorzien in behoeften van de meest kwetsbaren omdat effecten niet automatisch naar hen doorsijpelen? 54

Antwoord

Zie antwoord op vraag 158.

- 160 In hoeverre worden de door u voorgenomen intensiveringen van het ODA-budget op artikelonderdeel 1.3 ingezet om de allerarmste bevolkingsgroepen in de wereld te helpen? 54

Antwoord

Zie antwoord op vraag 158.

- 161 Hoeveel van het ODA-budget zal worden ingezet voor handelsbevordering?

56

Antwoord

Zie antwoord op vraag 5.

- 162 In welke sectoren zal het ODA-budget uit artikel 1.3 worden uitgegeven? Kunt u uitsplitsen hoeveel budget er voor elke sector beschikbaar wordt gesteld en via welke kanalen dit zal worden uitgegeven?

Antwoord

Het ODA-budget uit artikel 1.3 wordt niet aan specifiek economische sectoren uitgegeven, maar aan versterking van de private sector in ontwikkelingslanden in algemene zin, zoals verbetering van wet- en regelgeving voor het mkb, nieuwe bruggen, wegen of digitale infrastructuur zodat bedrijven hun markt beter kunnen bereiken, betere toegang tot krediet of verzekeringen, ondersteuning van lokale bedrijven en sectoren om meer jongeren in dienst te nemen, betere opleidingen voor jongeren en betere handelsafspraken, zowel internationaal als binnen ketens, waardoor er meer en beter werk ontstaat en arbeidsomstandigheden verbeteren.

Deze inzet is onderverdeeld in sub-thema's zoals infrastructuur of jeugdwerkgelegenheid. Het beschikbare budget per sub-thema voor de komende jaren wordt opgenomen in de Memorie van Toelichting bij de Begroting 2023 die op Prinsjesdag aan u wordt aangeboden.

BZ kiest de partner waarmee het desbetreffende beleidsdoel naar verwachting het beste kan worden bereikt. Achteraf is duidelijk via welk kanaal is gefinancierd.

- 163 Hoe staat de keuze om Libië van de lijst met OS-focuslanden af te halen in verhouding met de wens voor meer opvang in de regio en de bekende situatie waarin migranten verblijven in Libische detentiecentra?

Antwoord

Het 'opvang in de regio' beleid richt zich op een beperkt aantal landen met zeer grote aantallen vluchtelingen waar Nederland in samenwerking met lokale overheden werkt aan perspectief voor vluchtelingen en gastgemeenschappen. Libië behoort daar niet toe. Zoals beschreven in de BHOS-nota is het belangrijk om focus aan te brengen om écht verschil te kunnen maken.

Wat betreft migratie wordt er breder gekeken dan deze focuslanden. Nederland blijft via multilaterale organisaties actief in landen die niet op deze lijst staan, maar waar wel behoefte is aan en kansen liggen voor investering in migratiesamenwerking, inclusief Libië. De steun aan IOM en UNHCR loopt dan ook door, waarmee er hulp wordt geboden aan kwetsbare migranten in Libië, inclusief voedsel, gezondheidszorg, onderdak, vaststelling van vluchtelingenstatus en hervestiging. Daarnaast blijft Nederland zich diplomatiek inzetten om de situatie van migranten in detentiecentra te verbeteren. Daaronder valt bijvoorbeeld de inspanningen om veilige toegang tot de detentiecentra voor humanitaire organisaties te verzekeren.

- 164 Wat is de onderliggende beleidstheorie die uitlegt hoe en onder welke omstandigheden hulp en handel elkaar kunnen versterken? En hoe komt deze combinatie ten goede aan de meest kwetsbaren? Op grond van welke feitelijke informatie gaat de minister ervan uit dat buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking een groot potentieel hebben om elkaar te versterken?

Antwoord

Zie antwoord op vraag 3.

- 165 Kunt u succesvolle voorbeelden noemen van gevallen waarin hulp en handel elkaar versterken? Kent u ook voorbeelden van gevallen waarin handel nadelige gevolgen had voor lokale markten?

Antwoord

Succesvolle voorbeelden van gevallen waarin hulp en handel elkaar versterken vindt men onder andere terug bij het Innovatiefonds. Nederlandse en lokale bedrijven werken hierbij in partnerschap aan oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen in ontwikkelingslanden, zoals het bevorderen van voedselzekerheid, het uitrollen van circulaire oplossingen in Afrikaanse steden of het ontwikkelen van innovatieve oplossingen om COVID-19 in Afrika te bestrijden. Binnen de BHOS-portefeuille zijn mij geen bewezen gevallen bekend waarin internationale handel door Nederlandse bedrijven structureel nadelige gevolgen had voor buitenlandse markten. Overigens kunnen handelspartners van Nederland, die menen dat sprake is van marktverstoring door Nederlandse of andere buitenlandse producten of diensten op hun markt, daar in WTO-verband stappen tegen ondernemen.

- 166 Welke lessen zijn getrokken uit de evaluatie van het Dutch Good Growth Fund?

Antwoord

Voor de geleerde lessen uit de evaluatie van het *Dutch Good Growth Fund* verwijs ik u naar de kabinetsreactie die op 9 december jl. met het evaluatierapport aan uw Kamer is aangeboden⁵². Tevens verwijs ik naar de antwoorden op door uw Kamer gestelde feitelijke vragen⁵³. De opvolging van deze lessen in de uitvoering heeft plaatsgevonden. Daarnaast worden er lessen geleerd op basis van de uitvoeringspraktijk zelf, zoals casuïstiek op het terrein van *know your customer*. En ook daar wordt opvolging aan gegeven, bijvoorbeeld als het gaat om continue verbetering en internationale harmonisatie van due diligence. Later dit jaar ontvangt u een volledig overzicht van doelstellingen, prestatienormen en de verbeterstappen die zijn gezet naar aanleiding van de evaluatie.

- 167 Gelet op het feit dat meer dan 30 procent van de fondsen voor bedrijven blijven liggen, onder andere doordat bedrijven het risico niet durven te nemen om te investeren in relatief fragiele regio's, hoe gaat u waarborgen dat er vanuit Nederlandse bedrijven voldoende animo is om bij te dragen aan de combinatie van hulp en handel wereldwijd? En als die animo uitblijft, hoe wordt het resterende geld zodanig gealloceerd dat het ten goede komt aan de meest kwetsbaren wereldwijd?

⁵² Kamerstukken II, 2020-2021, 34952 nr. 120

⁵³ Kamerstukken II, 2020-2021, 34952 nr. 127

Antwoord

De constatering dat meer dan 30 procent van alle fondsen voor bedrijven blijft liggen herken ik niet. Ik heb vertrouwen in de gecombineerde aanpak van hulp, handel en investeringen, zeker in de 14 combinatielanden. Voor die landen is gekozen mede op basis van de bevindingen van de IOB. Zij constateerde in haar beleidsdoorlichting van artikel 1 van de BHOS-begroting dat er met name mogelijkheden liggen voor de combinatie hulp, handel en investeringen in (lage) middeninkomenslanden, omdat het ondernemingsklimaat daar al enigszins ontwikkeld is, terwijl er nog tal van ontwikkelingsvraagstukken liggen waar bedrijven (inclusief Nederlandse) een oplossing voor kunnen bieden. In lijn met de opvattingen van de IOB, gaat het kabinet in die landen bovendien meer sturing geven aan de gecombineerde inzet van hulp, handel en investeringen. Dit doen we met behulp van ambassades en RVO, die de ruimte, middelen en capaciteit krijgen om hun lange-termijn impact te vergroten en het Nederlandse bedrijfsleven te verleiden tot meer en grotere investeringen. Ook het financieringsinstrumentarium van *Invest International* zal actief worden ingezet. Zoals aangegeven heb ik alle vertrouwen in deze aanpak. Mocht het desondanks onverhoopt anders lopen, zal ik op dat moment en op basis van actuele ontwikkelingen en informatie over de effectiviteit van programma's, alternatieve voorstellen via het reguliere begrotingsproces aan uw Kamer voorleggen.

- 168 Hoe gaat de inzet op de lange termijn zoals besproken op pagina 41 van de nota samen met de grote focus op het betrekken van Nederlands bedrijven, die rendement willen halen en vaak korte termijn denken hanteren? Hoe borgt u de lange termijn belangen van de lokale gemeenschappen in het Zuiden?

Antwoord

Ondernemers die zich succesvol inzetten als partner in ontwikkeling hanteren geen korte termijn denken. Bedrijven die investeren in ontwikkelingslanden moeten over lange adem beschikken. Er zijn in die landen veel meer obstakels te overwinnen en het vraagt doorzettingsvermogen om de investering tot een succes te maken; dat wil zeggen dat het blijvende werkgelegenheid oplevert in het belang van de lokale gemeenschappen. Door het rendement te herinvesteren in de groei van het bedrijf neemt die werkgelegenheid vervolgens nog verder toe.

Andere bedrijven worden gecontracteerd als uitvoerder van de aanleg van infrastructurele werken. Ook dat vergt een lange adem. Betrouwbare infrastructuur is een randvoorwaarde voor economische ontwikkeling en groei van bedrijvigheid en fatsoenlijke banen dienen ook het belang van lokale gemeenschappen.

Belangen van en gevolgen voor mens en milieu worden beoordeeld en meegenomen bij de investeringsbeslissingen en bij het ontwerp en aanleg van infrastructuur.

- 169 Wat betreft het aanbrengen van focus: hoe gaat het kabinet erop toezien dat andere (internationale) partners aanvullen waar Nederland goed in is? Hoe gaat die samenwerking vormkrijgen, en welke rol speelt het maatschappelijk middenveld (Ngo's, vertegenwoordigers van verschillende doelgroepen etc.) daarin?

Antwoord

(Inter)nationale partners waarmee Nederland samenwerkt, waaronder maatschappelijke organisaties, zijn autonome actoren. Hun belangen en inzet zullen daarmee niet altijd samenvallen met prioriteiten van dit kabinet. Complementariteit van de inzet wordt vooral bereikt door coördinatie en afstemming op landenniveau en internationaal. Indien de Nederlandse ontwikkelingsinzet wordt verminderd of beëindigd zal voldoende tijd worden genomen voor overdracht. Aan wie wordt overgedragen (doelgroep, lokale overheden, maatschappelijke partijen of andere donoren) hangt af van de specifieke context. Daarbij zet Nederland in op een aanvullende inzet van partners. Ambassades maar ook maatschappelijke organisaties spelen hierbij een belangrijke rol als bruggebouwers en kenners van de lokale verhoudingen.

- 170 Bent u van plan in lijn met de The Grand Bargain commitment, minstens 25 procent van de financiële middelen via het lokale maatschappelijk middenveld uit te geven in plaats van via multilaterale organisaties?

Antwoord

Ja. Nederland is een van de ondertekenaars van de *Grand Bargain*. De *Grand Bargain* stelt dat 25% van de financiële middelen zo direct als mogelijk naar lokale en nationale humanitaire organisaties moet gaan. Dit kan ook betekenen via multilaterale organisaties en kanalen, zoals de *Country-based pooled funds* van de VN, die specifiek worden genoemd in de Grand Bargain committing en waar Nederland donor van is.

Ook de *Dutch Relief Alliance* (DRA) zet zich in voor het lokaliseren van humanitaire hulp. 26% van hun budget werd eind 2021 uitgegeven via lokale organisaties. DRA definieert lokalisering nadrukkelijk niet alleen als financieel, ook het geven van een grotere rol en meer leiderschap aan lokale partners in het ontwerp en uitvoering van humanitaire hulp hoort hierbij. Lokalisering verbetert de doeltreffendheid van de hulp door gebruik te maken van lokale kennis, context en banden met de gemeenschappen.

- 171 Wat is het totale bedrag aan ODA-uitgaven precies? Hoeveel ODA-geld wordt er zowel in absolute bedragen als in percentages uitgedrukt, uitgegeven aan eerstejaars opvang van asielzoekers, inclusief de opvang van Oekraïners?

Antwoord

In 2022 is het totale ODA-budget EUR 5.899 miljoen, dat is inclusief een eenmalige bijdrage van EUR 150 miljoen voor de opvang van Oekraïners. De bijdrage voor de eerstejaarsopvang van asielzoekers is EUR 588 miljoen (excl. EUR 150 miljoen voor de opvang van Oekraïners). Het totaal van de bijdrage voor de eerstejaarsopvang van asielzoekers en de eenmalige bijdrage voor de opvang van Oekraïners is EUR 738 miljoen, dat is 13% van het totale ODA budget. Naast de uitgaven vanwege eerstejaarsopvang maken bijvoorbeeld ook de EU-toerekening (EUR 863 miljoen) en uitgaven op de begroting van Financiën (EUR 262 miljoen) onderdeel uit van het ODA-budget.

- 172 Wordt het uitfaseren van exportkredieten voor fossiele industrie afhankelijk gemaakt van de acties van andere landen op dit punt? Betekent dit dat Nederland er pas mee stopt als iedereen ermee stopt? Hoe lang denkt u dat dit zal vergen?

Antwoord

Zie antwoord op vraag 55.

- 173 Hoe wordt nagegaan of deelnemers aan handelsmissies voldoen aan IMVO-standaarden?

Antwoord

Nederlandse bedrijven die gebruik maken van ondersteuning van het handelsinstrumentarium van het ministerie van Buitenlandse Zaken moeten de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen onderschrijven. Ook worden bedrijven die steun krijgen (in de vorm van financiering/subsidies, exportkredietverzekering of deelname aan handelsmissies) getoetst aan de hand van een set van IMVO-criteria, gebaseerd op de OESO-richtlijnen. Indien er bij de IMVO-toetsing risico's worden geconstateerd volgt een gesprek over mogelijke mitigerende maatregelen en wordt zo nodig een verbetertraject gestart waarbij het bedrijf gedurende de uitvoering dient toe te werken naar conformiteit met de OESO-richtlijnen. Het uitgangspunt van het IMVO-kader is dat het gericht is op verbetering en dat voorwaarden proportioneel worden toegepast. Als er geen zicht is op verbetering kan een bedrijf worden uitgesloten.

- 174 Waarom wilt u 70% van de opdrachten onder de DRIVE- en D2B-programma's als gebonden hulp uit laten voeren door Nederlandse bedrijven? Zou het niet beter zijn te streven naar maximaal betrekken van lokale bedrijven en pas als dat niet lukt, Nederlandse bedrijven in te schakelen? Waarom neemt u een vast percentage op? Met welke partijen heeft u over deze plannen gesproken?

Antwoord

Ook voor DRIVE en D2B blijven de internationale afspraken over ongebonden hulp het uitgangspunt. Beide programma's blijven gebruikmaken van internationale aanbestedingen, waar ook lokale en andere niet-Nederlandse partijen op kunnen inschrijven. Alleen waar dat is toegestaan volgens de wetgeving van het ontvangende land én het van meerwaarde is voor de ontwikkelingsimpact van het project kan er gebruik worden gemaakt van directe gunning aan een Nederlands consortium. Denk daarbij aan innovatieve of groene projecten, zoals kustbescherming middels het laten groeien van mangroves. Deze plannen zijn besproken met *Invest International*, deskundigen van de *Rebel Group* en vertegenwoordigers van een aantal bedrijven.

Het kabinet is van mening dat Nederlandse partijen veel te bieden hebben op het vlak van internationale ontwikkelingsuitdagingen. Vanwege haar aanbod van innovatieve oplossingen zien we hierbij een groeiende rol voor het MKB. Het kabinet wil die kennis actief gebruiken bij de uitvoering van deze programma's. Tijdens mijn bezoek aan Kenia en Oeganda heb ik gezien hoe Nederlandse MKB-expertise tot succesvolle lokale economische ontwikkeling komt, onder meer via Terrasol (bloemeteelt), Insectipro (diervoederproductie) en Healthy Entrepreneurs (gezondheidszorg). Andere voorbeelden zijn de versterking van digitale infrastructuur in Kenia (met betrokkenheid van Paix Data Centres) en de verduurzaming van voedseltransport door middel van koeling (betrokkenheid SokoFresh). Daarom zetten we in op sectoren en projecten waar Nederlandse

partijen goed in zijn, waarbij ontwikkelingsimpact centraal blijft staan. De genoemde 70% betrokkenheid van Nederlandse partijen is daarbij een streefwaarde.

Daarnaast blijft het kabinet actief inzetten op betrokkenheid van lokale partijen. Voor de meeste projecten geldt dat de internationale of Nederlandse uitvoerende aannemer nauw samenwerkt met lokale uitvoerders, toeleveranciers, etc. Voor sommige projecten treden bovendien lokale partijen op als hoofdaannemer. Op die manier wordt bijgedragen aan lokale capaciteitsopbouw en werkgelegenheid.

- 175 Is de VN wel altijd het meest effectieve kanaal voor de besteding van hulpgeld? Zou het niet beter zijn meer geld te besteden via maatschappelijke organisaties met sterke lokale netwerken?

Antwoord

BZ kiest de partner waarmee het desbetreffende beleidsdoel naar verwachting het beste kan worden bereikt. Achteraf is duidelijk via welk kanaal is gefinancierd.

In algemene zin vervullen multilaterale organisaties een fundamentele rol in het geïntegreerde buitenlands beleid van het kabinet. Nederland is gebaat bij handhaving van het multilaterale systeem van recht, normen en organisaties. Diverse (VN-) organisaties zijn dankzij hun neutraliteit, inhoudelijke expertise, omvang en ervaring in moeilijke omstandigheden een effectief politiek-, humanitair- of ontwikkelingskanaal. De VN heeft in veel landen een overkoepelende coördinerende rol voor humanitaire- en ontwikkelingsactiviteiten en is daarbij een van de belangrijkste gesprekspartners van de overheid. In de uitvoering werkt de VN nauw samen met uiteenlopende lokale actoren en partnerorganisaties.

- 176 176 Valt het Mercosurverdrag ook onder de definitie van de Economische Partnerschapsakkoorden (EPA's) waar u op in wil zetten?

Antwoord

Nee, Economische Partnerschapsakkoorden (EPA's) geven de ACS-landen (landen in Afrika, het Caraïbisch Gebied en de Stille Oceaan) bij inwerkingtreding onmiddellijke toegang tot de EU-markt voor alle producten uit die landen. Tegelijkertijd is de mate waarin de ACS-landen zelf extra markttoegang verlenen afhankelijk van hun capaciteit om hun markt open te stellen voor concurrentie van buiten. De Mercosur-landen (Argentinië, Brazilië, Uruguay, Paraguay) maken geen deel uit van de categorie ACS-landen en het (concept) Mercosurverdrag geeft geen eenzijdige toegang tot de EU-markt.

Welke bijdrage gaat u geven aan de Dutch Relief Alliance?

- 177.

Antwoord

Met de *Dutch Relief Alliance* (DRA) is voor de jaren 2022-2026 een nieuw, meerjarig arrangement afgesloten. De looptijd is daarbij verlengd van 4 naar 5 jaar, omdat het kabinet in het kader van de *Grand Bargain* afspraken inzet op langdurige en betrouwbare financiering. De DRA kan rekenen op een jaarlijks bedrag van EUR 60 miljoen. Voor 2022 is dit bedrag met EUR 10 miljoen verhoogd naar EUR 70 miljoen vanwege de wereldwijde noden en de beschikbaarheid van budget vanwege een gunstige ontwikkeling van het Bruto Nationaal Inkomen. Het totale bedrag dat op dit moment

voor de DRA gereserveerd staat voor 2022-2026 komt hiermee op EUR 310 miljoen. Met deze bijdrage aan de DRA worden Nederlandse ngo's die lid zijn van deze alliantie in staat gesteld om hun kennis en expertise in te zetten in landen waar de noden hoog zijn.

178 Hoe staat het met de uitvoering van het amendement tegen kinderprostitutie (Kamerstuk 35925-XVII-14)

Antwoord

Op 15 juli jl. is het beleidskader Fonds Bestrijding Seksuele Uitbuiting van Kinderen gepubliceerd. Dit beleidskader beoogt een alliantie van maatschappelijke organisatie meerjarig te steunen voor EUR 5 miljoen per jaar in hun strijd tegen seksuele uitbuiting van kinderen. Naar aanleiding van geuite zorgen door het maatschappelijk middenveld over de te krappe tijdslijn om kwalitatief goede voorstellen te kunnen indienen, is besloten de indieningsdeadline van 16 september uit te stellen tot 2 december. Het is de verwachting dat het programma dan op 1 maart 2023 in plaats van 1 januari 2023 van start kan gaan. Het kabinet wijkt hiermee af van het amendement Ceder/Kuik, maar acht dit noodzakelijk om de begrote middelen zo effectief mogelijk te kunnen besteden.